

~~2717-14734~~

Nr. 2, vol. 26

1928

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50c.

Balandis m. -- April, 1928

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

Tikrą išėjo iš spaudos Kun. A. Jusaičio knyga:

Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku atžvilgiu.

INTALPA.

- I. Lietuviškos (aistiškos) tautos.
- II. Lietuvių tautos ir jų viešpatystės istorija iki Vytauto mirčiai.
- III. Santykiai su lenkais, prasidėję prie Jagelos.
- IV. Apvertinimas juristiškai ryšių Lietuvos viešpatystės su Lenkija, buvusių prieš Liublino uniją ir po jai.
- V. Priežastys puolimo Lenkijos (ir drauge Lietuvos).
- VI. Išlikimas lietuvių tautiškos sąmonės išlaikymu tautoje savos kalbos, tradicijų, išreiškimu tos sąmonės literatūroje.
- VII. Dabartiniai lietuvių tautiški siekiniai.
- VIII. Ar Lietuva galima kaip viešpatystė?
- IX. Lenkų viliugingi siekiai.

Kaina 75 centu

Užprašymus ir pinigų "ŽVAIGŽDĖ" 3654 Richmond St.
adresuokit: Philadelphia, Pa.

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

Leaps July
BALANDIS — APRIL 1928 M.

America Let. from
~~LAISVOSIOS LIETUVOS ATLANKYTU~~

~~„VIESNAGE SESTOKUOSE“ —~~

~~PRANAICIU JULES.~~

Jules

Užprašymus ir pinigus
adresuokit:

„ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
Philadelphia, Pa.

**STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT,
CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF
AUGUST 24, 1912.**

of Zvaigzde published quarterly at Philadelphia, Pa, for
April 1 1928.

County of New York }
State of New York } ss.

Before me, a Notary Public in and for the State
and county aforesaid, personally appeared Rev.
A. M. Milukas who, having been duly sworn according
to law, deposes and says, that he is the owner in
partnership of the Zvaigzde and that the follow-
ing is, to the best of his knowledge and belief, a true
statement of the ownership, management (and if daily
paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication
for the dates shown in the above caption, required by the
Act of August 24, 1912, embodied in section 443, Postal
Laws and Regulations, printed on the reverse of this
form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, edi-
tor, managing editor, and business manager are:

Name of —	Post—Office Address:
Publishers, A. Milukas & Co.	3654 Richmond St.
Editor, Julia Pranaitis	" "
Managing Editor, A. M. Milukas,	82 Perry Ave.
Business Manager A. M. Milukas	Maspeth, L. I., N. Y.

2. That the owners are: Rev. A. M. Milukas, 82 Perry
Ave. Maspeth, L. I., N. Y., Julia Pranaitis 3654 Richmond
St., Philadelphia, Pa.

3. That the known bondholders, mortgagees, and
other security holders 1 per cent or more of total
amount of bonds, mortgages, or other securities are: None
A. M. Milukas Business Manager

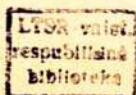
Sworn to and subscribed before me this 23-rd day
of March 1928

(Seal.)

Wm. J. Miller
Notary Public.

New York County No. 220

My Commission Expires March 30 1928.

Laisvosios Lietuvos Atlankytų.

(Pranaičių Julės, „Zvaigždės“ redaktorės.)

P-lė Pranaičiūtė 1922 m. pabaigoje išvažiavus Lietuvon, gyveno Kaune, mūsų tėvynės laikinojoje sostinėje kone ištisus metus. Turėjo galimybės sueiti su daugeliu žymesniųjų naujai kuriamosios valstybės veikėjų. Keletą jos laiškų perspaudinome, 1926 m. „Zvaigždės“ N. 3-me. Dabar talpiname tolesnę tāsą tų raštų: — „Viešnagė Seštokuose“.

Leidėjai.

VIESNĀGE SESTOKUOSE.

(Tāsa nuo 1 N. 1928.)

— Jei apie pelnā kalbėti, tariau jām, tai kai-kurie amerikiečiai šiuo atžvilgiu negali čionais skustis. Vien reikėtų apgailėti tuos mūs išseivius, kurie sudėjo akcijoms jiems pinigūs ir paliko užvilti. Kad jie Lietuvai maža naudos padarė, — su tuomi galima sutikti. Asmeniai tie žmonės, nors atstovaujamas bendroves nubankrūtija, patys to bankrūto nejaučia. Ir ne vieni amerikiečiai, sakau, Lietuvoje taip verčiasi. Tokių biznierių rasime ir tarpe Lietuvos ponų, kurie, Amerikoje besilankydami, pardavinėjo savo tautiečiams visokias akcijas įmonėms steigti tėvynėje.

— Amerikos doleris turi savyje daug magneso: — prikimba ir sunku jis paleisti, — ironiškai nusišypsojęs, majoras patēmijo.

— Ypač tiems, kurie patys tų dolerių neuždirba ir nesupranta jų vertės — pridėjau.

— Gryna tiesa! poniute.

Mes kariškiai — tęsia sankalbėtojas — dolerių ir neuždirbame, — vien tik mažus suplyšusius litus ir tų pačių vos tik tiek, jog gali išsimaitinti. Bet ne vienas mano draugų su tokiais biudžetais apsipirko namelius ir išsi-moka po kiek išgali. Amerikiečiai gi, parkeliavę, nusiperka grynais pinigais mūrus, ūkį ar dvarą ir, trumpai pagyvenę čionais, parduoda tas savastis pusvelčiui ir grįžta vėl Amerikon. — Nemoka prisitaikyti prie vietinių

gyvenimo sąlygų, ir kitas dalykas — neturi kantrybės, nei reikalingų prityrimų.

Amerikoje mūs tautiečiai prate vien imti algas už savo darbą. Pati darbo gamyba ir suvartojimas jiems nerūpi. Tais reikalais tenais pasirūpina pabirkantai — darbdaviai. Lietuvoje gi amerikietis, norėdamas pasipelnyti, jis iš karto turi stoti darbdavio pozicijon. Jis prie to neprisirošęs. Turi pinigų, bet neturi iniciatyvos, nei reikalingų žinių, todėl neišmano kaip verstis. Šita aplinkybė daugiausia ir verčia juos arba pelningai subankrūtyti, arba išsižadėti išgytų savasčių ir grįžti Amerikon.

— Tame ir gali būti tiesos — pritariau.

— Ir labai daug čia tiesos — jis karštai atremia. Imkime, kad ir tokį pavyzdį: — Jei tamsta esi buvusi Kaune, beabejonės, matei nugriautą didelį mūrinių namą. Tas namas — jis aiškina — buvo drūtas, tik karo metu apardytas mažumą. Su nedidelėm išlaidom jis buvo galima atremontuoti ir išnuomuoti keliolikai šeimynų. Savininkas būtų galėjęs puikiausiai verstis iš vienu tik nuomu. Tą triobėsį nupirko amerikietis ir tuojaus nugriovė. Pats nugriovimo darbas pusėtinai lėšavo. Kuomet pradėjo statyti puikų rūmą toje vietoje, — kaip savininkas buvo planavęs, — dėl nepramatytų kliūčių įklimpo. Medžiaga reikėjo parsigabenti iš Vokietijos. Tie transportai, pas mus dar nespirtus — visur reikia sugaišti ir netikėtas išlaidas padengti. Amerikietis, netekęs kantrybės, nei lėšų, paliko savo griuvėsį ir išdūmė užjūrin. — Neapsiskaitliavo žmogus. Norėjo išsyk užimponuoti vietas lietuviams savo statybiniais gabumais ir neįstengė. Jei būtų pradėjęs remontu, būtų jam ir Lietuvoje Amerikas.

Iš to namo dabar nėra naudos nei miesto gyventojams, o savininkui — nuostolis.

Kaune didžiausias susigrūdymas, butų neišivaizduojama stoka, — jis sako. Amerikiečiai gi, vieton pataisyti savodoieriais tokią padėti, parvažiavę, dar ją paarsina: — nusiperka namą ir, sugriovę, ji palieka, — pasijuokė majoras.

Bet juk ne visi — sakau — griauja, — yra tokių, kurie ir pastato.

— Be abejonės! — patvirtina jis. Tik jie perplačiai statymo darbus užveda ir labai ilgai tęsia. Pagrindus pastato, ir išvedę sienas, darbą pertraukia ir važiuoja į Ameriką pasirūpinti lėšų stogui. Sugrižę po metų ar daugiau laiko, randa ir sienas apirusias. Kol toki triobesį užbaigia ir įrengia tinkamai, kad žmonės juomi galėtų naudotis, savininkui jis jau keleriopai brangiau kainuoja, negu buvo manęs. Jei būtų mažesniame maštabe pradėjęs ir su vietos arkitektų pasitarimu, — būtų geriau išlošęs. Tokį milžinišką mūrą ir nūnai tūlas Amerikos lietuvius stato Kaune — jau bene ketvirtį metai.

* * *

Tokiais statybos darbais mes kariškiai labiausia susiomėja. Gal ir ponis girdėjai apie tokį atsitikimą šį rudenį, jog karininkas turėdavo lipti kopėčiomis per langą savo kambarin.

— To tai dar neteko girdėti, — nusistebėjau.

— Na, viską sunku ir sužinoti, kas darosi Kaune, ypač trumpai beviešintiems ten amerikiečiams. Insivaizduok, tamsta, jis aiškina: Karininkui rekvizavo kambarį apsigyventi. Kambarys pasirodė pereinamas. Kad jin dasigauti, reikėdavo eiti per inamės panelės kambarį. Ji neleido ir užsikišo savo duris. Tad karininkas nieko ge-

resnio neišgalvojo, kaip pasirūpinti kopėčias ir jomis laiptoti per langą į kambarį ir išeidamas iš kambario.

— Tokią nelemtą kariškių padėtį, rasi, Seimas galėtų pagerinti, — patėmijau.

Tas klausimas Seimui yra senai žinomas, tik jis neturi laiko tokiais menkniekiais užsiimti. Kuomet, netekę kantrybės, vienetai pasiskundžia Seimo vyresniems, jie, lyg pasityčiodami, pataria kariškiams eiti į kareivines gyventi. Žinomas dalykas, būdami ištaigose, kitų vargo nesupranta.

Kareivinėse būtų nebloga, bet ir jose angšta. Be to, nemaža dalis karininkų lanko universitetą arba tarnauja įvairiose valstybinėse ištaigose. Tokiems yra patogiausia turėti kambarius ar butus arčiau mokyklos ir savo tarnybos, kad mažiau laiko sugaišti ir be reikalo neplėšti avalinės. Mūs algos nedidelės. Pulkininkas, pavyzdžiui, gauna tik apie penkis šimtus litų mėnesiui, vyresnysis leitenantas apie pustrėčio šimto; žemesnieji gi karininkai ir karo valdininkai — dar mažiau. Todėl prisieina mums visais atžvilgiais labai ekonomiškai elgtis. Sunkiausia gi vedusiems, su šeimynomis ir studentams, kurie dėl karo turėjo pertraukti mokslą ir nūnai, betarnaudami Lietuvos kariuomenėje, rūpinasi jį baigti. Tų kariškių išlaidos žymiai didesnės negu jų draugų, kurie yra liuosi nuo tų rūpesčių. Tačiau Seimas neberanda galimybių nei jų medžiaginę padėtį pagerinti.

Seimas labai greit ir be jokių partijinių ginčų — toliau jis kalba — nutarė ši pavasarį pakelti savo atstovams algas. Nors Seimo atstovai buvo apmokami daug geriau, negu aukštesnieji kariškiai ir kiti valdininkai, bet jie išrado reikalingu padidinti sau algas po keletą šimtų litų mėnesiui. Mat jų žmonoms Lietuvoje angšta, — reikia

pasivėžyt po užsienius, pasiliginti kurortuose, tad su-
prantama...

Man nusišypsojus, majoras aiškiau tvirtina.

— Ponia juokiesi. — Bet štai pavyzdīs. Šią vasarą girdi. būdamas Palangoje netyčia nugirdau Kurhauze tokį pasikalbėjimą: Arti manęs besėdinti Seimo atstovo žmona skundžiasi savo sankalbėtojui — Seimo valdybos nariui — neturėjus galimybės šią vasarą išvažiuoti atostogų Prancūzijoje: — jos vyras permažai algos gaunąs. Seimo vyresnysis užjaučiančiai ją ramina:

— Na, poniute, ateinančią vasarą galėsi ir į Monte Carlo nuvažiuoti. Seimas prieš išsiskirstydamas atostogų nutarė pakelti atstovams algas. Tamtos vyras nuo šio rudens gaus po aštuonis šimtus litų kas mėnesį.

* * *

— Bet — sakau — esama ir kariškių moterų, kurios mėgsta užsieniuose lankytis.

— Neginčytinai! — tokių yra, — jis atsako.

Dažniausia, girdi, kariškių ir menkai apmokamų valdininkų žmonos važinėdavo Vokietijoje, kuomet markė žemai stovėjo ir kainos tenais buvo pigesnės, negu pas mus. Nebegalėdamos išsiversti savo vyrų algomis, jos turėdavo ieškoti pašalinių įeigų. Vienos tarnauja įvairiose įstaigose, — mokytojauja ar užsiima gydymu, slauginimu ligonių ar panašiai. Kitos gi stveriasi šmugelio, kaip lengviausios priemonės pasipelnyti.

— Bet toks asmenis pelnas — pertariau — valstybei neša nuostolių, tad negali būti pateisintinas.

— Aš nei nesistengiu ką nors teisinti panašiose dėtose. Bet įeigu stambus valdininkai šmugeluoja, taipgi

turtingi pirkliai, vien kad dar labiau pralobti, — negalima smerkti nei smulkesnių šmugelninkų, kurie taip elgiasi iš vargo. Valstybei perdaug žalos nebus, jei kokia moterėlė artimiausiame Vokietijos miestely nusiperka porą kojinių vaikams, arba kelis mastus audimo savo drabužiui. Tačiau valstybė pajunta didelį nuostolį, kuomet josios piliečiai, globojami autoritetingu valdininku, pradeda kupiniais vagonais liuosai šmugeliuoti.

Iš Rusijos, esą, padedant nekuriems mūs autoritetams, prišmugeliuota netik įvairių brangalų, kurių apyvarta ūmai išaugo čia kapitalistų, — bet ir naujų piliečių, jog nūnai patiems lietuviams pasidarė angšta. Gatvėse, ypač vakarais, tematome vien žydišką publiką ir girdime rusų kalbą. O vis juk tai Lietuvos piliečiai! Dauguma jų atvyko čionais jau su išgytom užsienyje pilietybės teisėmis, nors Lietuvos jie nebuvo matę prieš karą. Kuris gimė Tiflise, kuris Maskvoj, Kijeve ar Ufoj, — by tik pareiškė noro apsigyventi Lietuvoje, greit gavo už auksą leidimus ir pilietybes. Rusiški žydai pas mus jau suspėjo užvaldyti mažne visą prekybą; į jų rankas perėjo miestuose didžiuma triobėsių, jie pradėjo apsirūpinti ir dvarais. Gė pelną iš savo apyvartų Lietuvoje jie išveža į užsienių bankus. Tokie išmugeliuoti piliečiai jokio gero mūs šaliai nežada ateityje. Jie atkakliai palaiko čionais rusų kalbą ir atvirai simpatizuoja rusų bolševikams. Atvažėvę gi Lietuvon rusai ar surusėję asmens lengvai išigavo į šiltas vietas valdžios įstaigose ir pačioje kariuomenėje. Dėka tokiai tvarkai šiandien mes nepajėgiame nusikratyti rusizmo.

— Apgailėtina padėtis — pritariau. Bet jei taip lengvai būtų dalinta Lietuvoje piliečių teisės Amerikos lietuviams, kurie po karo parkeliavo ar norėjo savo gimti-

nėje apsigyventi, rasi mūs šalis dabar būtų lietuviškesnė ir pati valstybė sveikesnė. Amerikiečiai būtų galėję bent prekybą paimti į savo rankas. Žymi dalis mūs išėvijos užjūryje sumaniai verčiasi prekyba. Jie, beabejo, būtų sugebėję taip verstis ir Lietuvoje, — kuomet dar ne buvo jiems didelės čionais konkurencijos. Nūnai, gi, — žydamas išgalėjus beveik visose pramonės bei prekybos šakose, amerikiečių vertelkystės prityrimai pasirodo čionais persilpni, kad jais galėtų konkuruoti su tokiais gudriais spekuliantais. Tač jei valdžia ateityje ir suminkštintų įstatymą amerikiečiams išigyti savo tėvynėje piliečių teises, vargiai savo pirmykštės klaidos pasekas bepaaisytų.

Tačiau kaikurie blogumais sanryšyje su išmugeliuotais iš Rusijos piliečiais, galėtų būt pašalinti be jokios skriaudos tiems jau piliečiams, o su ne maža nauda Lietuvai.

Pirmiausia, sakau, priderėtų lietuviams kariškiams pasirūpinti apvalyt nuo rusizmo užnašų kariuomenė. Jie narsiai gynė mūs šalį nuo priešų, jie iškovojo ginklu ir savo krauju tėvynei laisvę. Todėl jie pilnateisiai gali pareikalauti pirmenybės lietuvių kalbai ir lietuvių tradicijoms — bent karo įstaigose.

— Kariškiai, tamsta, netyli, — ypač karštesnieji tėvyninkai — sankalbėtojas atremia. Tik jų tokie reikalavimai, esą, dažniausia pasibaigia netikėtais paaukštšinimais — zuikių šaudyti provincijon... Nevienas kariškių buvo panašiais atvejais išsiusti iš Kauno nuošallausin užkampin. Ir ši rudenį vienas mano draugas, kapitonas, girdi, turėjo į dvidešimts keturias valandas laiko apleistu Kauną. Tas gi vyras yra garbingai atsižymėjęs kovose su Lietuvos priešais, — veiklus, energingas lietuvis. Bet jojo nusistatymai prieš rusų tvarką kaikuriose mūs val-

džios įstaigose viršiloms buvo akstinu akyse. Tad, perkėlę jį intendantūron, išsiuntė atokion mažytėn gelžke-
lio stotin, kame nėra kitokio darbo, kaip vien zulkius
medžioti no laukus.

* * *

— Ponas bene kalbi apie kapitoną Deksnį? — per-
traukiau žodžius.

— Pažįsti jį, tamsta?

— Turėjau progos su juo kartais matytis — atsakiau.
Gavęs isakymą ūmai išvažuoti, jis dar užbėgo ir į mūs
butą atsisveikinti savo draugų. Čia sužinojome apie jojo
promociją.

— Cha! cha!.. Promocija... ironiškai nusijuokė ma-
joras. Galima vien džiaugtis, jog savanorių į tokias pro-
mocijas mums nestinga. Kad ne jų pilietinė drąsa, pa-
remta tėvynės meilės pagrindais, šiandien liūdėtume ne-
tik Vilniaus neteke, bet ir Kauno.

Lenkams pasalingai puolus neprisirengusią mūs ka-
riuomenę Vilniuje, gynėmės visais įmanomais galimu-
mais. Jų buvo kur kas daugiau, negu mūsiškių, neturė-
jome pakankamai nei amunicijos. Nepaisant aimaningų
mūs atsišaudymų priešų atakoms, buvome priversti
trauktis vis toliau nuo Vilniaus.

Atėjo valanda, kuomet ir Kaunui grėsė didis pavojus.
Nekurie mūs vadai ėmė abejoti, ar bepasiseks jis išgelbė-
ti; kiti neteko net vilties. Tokioj tragingoje padėty ka-
rininkai su mažais savo būrių likučiais pasiryžome, kad
ir iki paskutinio žūti, bet toliau nesitraukti. Jei lenkai
eis Kaunan, teeinie mūs lavonais. Tačiau, kol dar nors
vienas karys mūs pusėje pajėgs ginklą valdyti, tol prie-
šai mūs neįveiks.

Daug narsių Lietuvos vyrų paguldė galvas toje žūt—
būtinėje, nelygioje kovoje. Bet Kauną išgelbėjome, o su
juomi kartu ir mūs šalies neprigulmybę.

Už šitą pergalę tėvynė gali būti dėkinga tikriems savo
sūnams — kariškiams, bet anaiptol ne surusėjusiems ar
lenkuojantiems mūs viršiloms. Ir nūnai Lietuvai būtų
daugiau naudos, jei valdžia, beaukštindama neužsitarna-
vusius pašaliečius, ir savųjų kariškių nepamirštų, ar dar
blogiau, — nesmerktu dėl jų patriotinių nusistatymų.

— Visgi apgailėtina, jog Vilnius turėjo taip nelaimin-
gai įkliūti lenkų vergijon.

— Su Vilnium yra toks dalykas, tamsta, aiškina majo-
ras: — Kariuomenė ir šiandien yra pasirengus jį sugra-
žinti lietuviams. Tačiau žymūs valstybiniai asmens
nuomoniauja Lietuvą esant dar persilpna, kad, atsiėmę
savąją sostinę, sugebėtume ją išlaikyti. Kariškiai gi savo
iniciatyva, be valdžios paramo, tokių žygių negali pradė-
ti. Ateis laikas, jog panašiai, kaip apsidirbome su galin-
gais Klaipėdoje prancūzais, apsidirbsime ir su daug silp-
nesniais jų sėbrais Vilniuje.

— Kad tai šie tamistos žodžiai pataikytų tiesiai į Dievo
ausį ir kagreičiau mums Vilnių sugražintumėt, — jam
palinkėjau.

* * *

Toj valandėlėj mūs traukinys sustojo Kalvarijoje.
Majoras vien iki šios stoties teturėjęs važiuoti, atsisveiki-
nęs mane, čionais išlipo. Jojo vietą ūmai užėmė dvi jau-
nos žydaitės, beerzėdamos rusiškai. Abi puošniai apsi-
taisiusios, bet dumblinos iki kelių. Jos atėjusios pėkščios
šlapiausiu keliu iš pat Kalvarijos, o tas miestas gana ato-
kiaiai nuo stoties. Tad rusiškiems keiksmams, burnioji-

mams Lietuvos susisiekimu inžinerijos adresu, o pagyrams Rusijai nebuvo ribų.

Beklausydamas tų pliovonių galėjai pamanyti jas niekad Rusijos gelžkeliais nevažinėjusias. Juk Rusijoje stovys irgi ne prie pat miestų ar miestelių, kaip kad kitose kultūringose šalyse. Seštoku gi naujajį gežkeli betiesiant, mūs inžinieriai, rodos, pasistengė Kalvarijai pritaikinti visus atatinkamus rusų sistemos nepatogumus. Ir tokie rusuojanti Lietuvos piliečiai ar svečiai, — kaip tos dvi žydaitės, turėtų vien džiaugtis, atradę pas mus juju taip mylimos nūnai šalies paminklų.

Iš tolesnės mano bendrakeleivių kalbos supratau vieną jų esant Charkovo universiteto studentę. Ji vis aikčiojo, karščiaivosi, kad nesuspėsianti į mokslamečio pradžia. Dar pašportas netvarkoje, o čia biesams ir traukinys pasivėlinęs. — Visa diena perniek nuėjus.

Beto, ji turinti ir kokioje ten valdiškoje organizuotėje tarnybą. Kitomis vasaromis šiuo laiku ji jau būdavus sugrįžus po atostogų iš Krymo. — Ak gražusis Krymas! — ten tai bent linksmi pavasarodavus. Sitoje gi tamsūnų provincijoje — (taip ji Lietuvą vadino) — esa, tik berėkalo laiką sugaišinus.

Pasižiūrėjus į savo brangius kailinius, kurių ypač apačia buvo tirštai purvynu aptaškyta, lyginai kaip ir jos šilkinės kojines, — vėl ėmė plūsti mūs šalies tvarka, kur, anot jos, — tik „muzikams“ gali būt gera. Jie čia, girdi, nei neisivaizduoja, kaip Rusija puikiai susitvarkius po revoliucijos ir kaip ten žmonėms gera gyventi...

* * *

Išgirdus tokias nesąmones, atsiminiau savo draugės Linsenbartienės žodžius apie bolševikų tvarkos malo-

numus tame jau Charkove. Anot jos, kai Trockis (Braunšteinas) atvykdavęs tenais, tai net šunes imdavę staugti ne savais balsais, nujausdami paojų gyventojams. Raudonojo caro atsilankymai Charkove būdavę visuomet surišti su naujais areštais ir skaitlingais nekaltų žudymais. Policija tuojaus pasileisdavus po namus gaudyt naujų terorizmo aukų. Inteligentai, aristokratai pilnais vežimais gabenami kalėjiman. Likusiųjų ūpas šermenimis,— niekas nežino, ar bent šią naktį galėsią dar namieje miegoti. Pats oras, rodos, girdi, pasidarydavęs troškus kvėpuoti...

„Cekos“ budeliai nespėdavę galabinti visų pasmerktųjų. Ir suprantama: kalėjimai būdavę prigrūsti, o mirties bausmės nei vienas negalėjo išvengti. Bolševikų teismai tam tik rodės buvę įsteigti, kad mirties nuosprendį perskaityt kaliniui. Iš to kambario, kur Linsenbartienė laukus visą mėnesį kalėjime savo baisaus likimo, kasdieną išvesdavę po keliolika ar viršaus suimtųjų. Ir jie daugiau nebegriždavę... Bet tie nelaimingi žmonės nei nesitikėdavę kur nors šiame pasaulyje sugrižti. Išėidami, jau atsisveikindavę savo bendrakalinius — pažįstamus, prietelius ar giminaičius. Kiti jų dar paprašydavę savo draugų kalėjime pašimelsti už jų vėles... Juos išvedus, po valandėlės kambarin įeidavęs kalėjimo sargas surankioti ir išnešti atlikusius drabužius, pagalvėles ar šiaip kokius daiktus. Iš to apvalymo suprasdavome, — ji sako, — jog tų daiktų savininkai jau užbaigė savo kančias....

Po to jau pasirodydavęs duryse komisaras nešinas raštu, iš kurio perskaitydavęs pavardes tų kalinių, kurie būsią nužudyti sekančią dieną. Nesyki, esą, tokiose pasmerktųjų litanijose buvę išvardytos ir josios jaunutės

dukrelės. Pačiai gi tokiais atvejais būdavo priminta, jog ji, kaip motina, privalėsianti pamatyti savo vaikų egzekucijos ceremonijas. — Tie budeliai, girdi, niekad nepaisotindavę savo aukų kankinimo orgijomis. Jiems reikėdavo dar pasigardžiuoti žudomo asmens artimesnių gimiinių sielos agonija. Tokio sužvėrėjimo nebuvo girdėti nei žiauriausios Prancūzų revoliucijos gadynėje. Gal tik pirmųjų krikščionių kankynėse atrastume panašumus į bolševikų kalėjimų torturas.

Apie tokias dabartinės Rusijos geroves pasipasakojo ir mano draugai bei pažįstami, pargrižę iš Petrapilio. Kapitono Budrevičiaus žmona (Orientaitė), jos brolis advokatas, taipgi jų sesuo Agota ir jų senutė motina — džiaugėsi, jog bent savo gyvastį Lietuvon pargabėnę. Nors kalėjimų duonos jie neragavę, bet nei savo namuose laisvės neturėje.

Kiekvieną jų žingsnį raudonoji policija stropiai sekiojus; kiekvieną jų elgėsi akylai tēmiję. Kratos pas juos buvę kasdieninės. Net nakčia neturėdavo teisės užsirakinti durų. Visoki komisarų pasiuntiniai — tikri ir apgavikai — dažnai įsibelsdavo į apšviestų žmonių butus pačiame įmigyje. — Visgriodsavo, ar ko įtartino nerasią. Neberadę priekabių, jie iškraustydavo stalčius bei indaujas. Visi Orientų sidabriniai šaukštai, auksiniai laikrodėliai, geresni drabužiai su tom kratom išnykę. Paskui jau net duonos likučius bolševikai iškraustydavo. Bet Viešpatie saugok — sako kapitonienė Budrevičienė — tą šeimyną, kurios buto duris valdžios agentai rasdavo nakčia užrakintais!.. Tai būdavus nedovanotina kaltė... Tokiais įsakymais, esą, daugiausia naudodavęsi paprasti miesto žulikai — vagys, dėdamiesi komisarais.

Bet jų, — pasak petrapiliečių — negalėjai atskirti nuo

teisėtu plėšikų — apkraustytojų. Prie atdarų gi durų dieną ir naktį nebuvo galimybės pasisaugoti jokių niekadėjų.

Profesorius Volterio žmona tvirtino man, jog bolševikams paėmus valdžią Rusijoje, šviesesnė publika Petrapilyje bijodavus ir gatvėje pasirodyti. Sukurstyti revoliucijos vadų tamsiausių pakampių gaivalai, ypač ištvirkusics moters, valkiodavosi dyki po miestą būriais, paroduodami ir nuožmiausiai grūmodami visiems inteligentams. Kaimietės, tarnaitės, pabriku darbininkės, pasirėdžiusios nusavintom nuo turtingesniųjų brangiom futurom, šlykščiausias revoliucijines dainuškas bedainuodamos, — grasindavę sugniaužtom kumščiom kiekvienam švaresniam praeiviui. Dažnai būdavo tokios gaujos — lyg išalkusių vilkų rujos — per dieną šūkaudavę po šviesuomenės langais, jog reikėdavę bijotis dėl savo gyvasties. Jei jau pastvėrė beeinantį gatve koki studentą, beregint nuplėšdavę nuo jo pečių apsiautą, apvilkdavę kokia suplyšusia gūnia ir priversdavę jį gatves šluoti. Pastatyti sargai — iš tos pačios minios — prižiūrėdavę jį kol nuskirto darbo nepabaigdavęs. Tuo tarpu gi minia, kai padūkę sutvėrimai, esą, bauriausiai tyčiodavosi iš vargšo studentėlio ir visų šviesuolių.

Intelligentai, — anot ponios Volterienės žodžių, negalėdavę net maisto patys nusipirkti, — jiems komunų krautuvėse nenorėdavę parduoti. Krautuvėse visuomet būdavę pirmiausia aprūpinti proletarai; ponai gi nesulaukdavę savo eilės. Volteriai buvę dar tiek laimingi bolševikų rojuje, jog turėję prielankų jiems kiemsargi. Jis galėdavęs prisipirkti valgomų daiktų, kiek tik norėdavęs ir paskui dalį tų pirkinį parduodavęs pp. Volteriams ar kitiems kaimynams, savo įvertinimu. Kai-

kurie p-ų Volteriu pažįstami Petrapilyje tiesiog badauda vė, neturėdami gerų pažiūčių su savo buvusiais tarnais.

* * *

Galima pateisinti pasiliuosavusios iš drausmingumo ribų tamsios minios šiurkštumus ir niekdirbius. Tokia minia, — geriau sakant gauja — kokio nors perversmo, politinės suirutės viesule, proto neatsiklausia. Ji elgiasi vien bendro ūpo nurodymais. Rusų bėdnuomenėje, kaimiečiuose ūpas prieš visą poniją buvo revoliucijos agentų karštai sukeltas. Nemastas, suklaidintas muzikėlis vien pasinaudojo tinkama proga išlieti tulžį visiems savo skurdo kaltininkams. Tokiais gi buvę visi ponai be skirtumo — turtingi ir suvargę inteligentai, — bent jam taip įkalbėjo perversmo vadai ir jų valdžios šalininkai.

Prancūzų karaliaus Liudviko Sešiolikto gadynėje, kilus jų šaly revoliucijai, išbadėję miestų skurdžiai korė ant stulpų savo ponus ir kapojo jiems galvas, — galop nugalabino ir patį savo karalių su karaliene, — atlygindami už savo nuoskaudas, kaip jie suprato.

Rusų neapšviestas kaimietis amžiais skurdo, kentė, murdomas degtinėje, ir nuoširdžiai garbino carą, kuris jam buvo antruoju Dievu šioje žemėje. Kitokio Dievo jis beveik nepažinojo. — Jį nepasirūpinta su Aukščiausiu žmonijos Valdovu arčiau supažindinti. Ir jis taip pat nežinojo, dėlko visada pats kentė ir neieškojo tokių žinių šaltinio. Jo menku protavimu, pasaulis taip buvęs surėdytas, kad aklas Mitrofanus sunkiai dirbtų ir vargtų, o ponas jį valdytų. Taip ir turį būti — ne kitaip, — jis save ramindavo.

Bet štai netikėtai jojo dievinamąjį carą nuvertė nuo

sosto; visą jo valdžios tvarką suardė — galop viską suardė. Nėra caro, nėra Dievo, nėra jokios valdžios...

Iš karto rusų prasdiokas lyg nusigando tokių keistenybių akiveizdoj. Pats savim nenorėjo gal tikėti ir laukė stebūklo ar bent pasaulio pabaigos. Tačiau nei stebūklai, nei pasaulio pabaiga nepasirodė. Tik jis visur girdi ir mato, jog jojo tėvynėje nėra jokios valdžios. Ant bačkų užsilipę kalbėtojai vis jam skelbia ir skelbia, jog nuo šio laiko ne ponai varguoliams sėdės ant sprando, bet vargšai — proletarai tvarkysią šalį ir visiems būsiąs rojus čionais. — Visi būsią lygus, visi turtingi ir laimingi...

Zodžiai gražiai skamba. Bet kaip visa tai įvykinsi? — rusų muzikas galvoja. Žada, tai žada visiems lygybę, turtus. Bet jis po senovei nieko viršaus nebeturi, kaip nurudusią milinę ir suplyšusius autus bei vyžas ant kojų. Vėdaras puštuštis. Jojo bakūžėj — devynios burnos maitinti. Vaikai basi, pusnuogiai, kišeniuje nėra nei kapeikos degtinei... Kokia čia lygybė ir kur toji laimė!..

Jį ima pagunda... Bet gal tai nuodėmė, jis lyg pasibaimina. Ak už vagystes ir teismai baudavo ir popai kartais pabardavo, — turbūt tai niekai darbas... Bet sako, jog cerkvių daugiau nereikėsia, popai patys slapstosi, — nauji vadovai juos uja... Ugi gal taip ir turi būt?.. Caro nėra, nėra Dievo; nereikia nei popų, nei cerkvių... Nėra nei nuodėmės...

Ir Mitrofanas ilgai negalvoja. Lazdą į rankas, kirvį ar dalgį ant pečių, jis eina artimiausiu dvaran ar kokio pono palociun — ieškoti lygybės, turtų ir laimės... Kas bus toliau? — jam ir nerūpi, kaip nerūpėjo, carui viešpataujant, delko rusų bežemis kaimietis skurdo ir kentėjo taip ilgai. Tamsybėje slopinamas, jis nemoka rimčiau

protauti ir nebežino, ką daras, kaip girioj augęs, neišsivystęs sutvėrimėlis. Tad rusų prasėiokai negali būt perdaug kaltinami už savo pagiežingus išsišokimus prieš aukštesnės kliasos žmones tokio žiauraus perversmo mete, kaip bolševikų revoliucija.

Tačiau jokiais būdais negalima pateisinti pačių bolševikų valdžios teroristinės priemonės, kurias jie vartoja nekaltiems inteligentams naikinti bei kankinti ir juos iki nuogo apiplėšti. Ar galima juos pateisinti, pavyzdžiui, kad ir šitokiame atsitikime: —

Visai dar nesenai — ši pavasarį — sugrižo iš Rusijos kita mano draugė, Jablonskytė su šeimyna. Josios vyras Motiejus Capas, teisėjas, buvo Lietuvos atstovu Toliųjų Rytų bolševistinėje respublikoje.

Kiek jie iškentėję tenais prie naujosios rusų tvarkos, tai stinga žodžių apsaakyti. Negana, ką jie turėję aibių vargų sielvartų, besirūpindami, besibaimindami, kad išsisaugoti žiaurių bausmių už pramanytus nusikaltimus, bet dar kelionėje Lietuvon nepašykštauta jiems kartybių. Seimynos galvą — Capą kokioje tai gelžkelio stotyje netikėtai suareštavo, atskyrė nuo pačios ir vaikų ir nutempė kalėjiman. Už ką? Jie patys nežinoję. Tik žmoną raminę komisarai, jog josios vyras būsiąs sušaudytas, tad ji su vaikais galinti važiuoti savais keliais.

Išlaikę porą savaitių tą nekaltą žmogų kalėjime, bet gi jį paliuosavo, — ašių Lietuvos valdžios diplomatinei tarpininkystei. Išlydėdami Capus kelionėn bolševikų valdininkai, kartu juos paliuosavo ir nuo visų vertinų savasčių. — Net jungtuvių žiedus abiem numovę nuo pirštų, — būk tai komunizmo bendriems reikalams. Ir toji šeimyna pargrižo tėvynėn tik su tiek daiktų, kad vos galėję savo kūną pridengti...

Nekultūringiau Rusijos bolševikai pasielgė ir su mūsų senu tėvyninku profesorium Jablonskiu. Neatsižvelgiant nei į jojo ligą, nei į jo amžių, jojo paties mokiniai lietuviai gimnazistai, parsidavę šnipais savo tėvynės priešams, suareštavo profesorių Jablonskį ir grumojo jam mirtimi. Garbus senelis, pasakodamas man apie savo tautiečių tokią niekąystę, negalėjo paelėpti savo ašarų, ir jojo žodžiai dažnai nutrūkdavo.

Rusų biurokratinė valdžia skaudžiai pažnaibė mūsų seną kalbininką dėl jo tautinės darbuotės Lietuvai. Jį mėtė iš vietos vieton, palikę visai be vietos ir ištrėmę. Tačiau tie carizmo laikų persekiojimai, nors žymiai jo sveikata suardė, visgi jie galima pateisinti. Siaura, užsimerkus rusinimo politika kultūrinių priemonių nežinojo santykiuose su pavergtom tautom.

Bet kuomet jojo paties mokiniai lietuviai uždėjo ant jojo arešto ranką, jis pajutęs tokį smūgį, lyg būtų jo tikras sūnus pervėręs su peiliu jam krūtine. Tas liūdnas įvykis daugiausia jojo sveikatai pakenkęs.

Ir aš pati tame įsitikinau, matydama profesorių Jablonskį nevien fiziniai parblokštą, bet ir jojo nervų susilpnėjimą. Seniau jis buvo drūtas vyras.

Visgi perdaug negalima kaltinti mūsų jaunų išgamų, pasikėsinusių ant savo mokytojaus gyvasties. Jie yra vien bolševizmo nelaimingi išperos. Pirmiau gal pati mintis panašiai pasielgti būtų juos nugązdinus. Tokio sugyvulėjimo Lietuvos inteligentų eilėse rodos niekas seniau nebuvo girdėjęs. Tačiau Sovietinės Rusijos nuodai turbūt taip žalingai juos paveikė, kad jie neteko jokio kilnesnio jausmo. Apigailėtina vien, jog dabartinės Rusijos valdovai tokiomis priemonėmis neva tvarko šalį.

Ir štai priešais mane nūnai sėdi tos tvarkos aistri pakalikė — garbintoja. Kur? — Gi mūs palaimintoj ramioj gimtinėj — Lietuvoj! Rasi ji ir mano draugę Linsenbartienę su šeimyna Charkove būtų padėjus išgarbinti iš šios ašarų pakalnės?.. Ką gali žinot?.. Juk šių dienų Rusijos teismuose, sakoma, didžiausją dalia moters nuosprendžiauja... Mano gi bendrakeleivė gyrėsi savo draugei turinti šiltą vietelę kokioj ten valdiškoj įstaigoj... Visaip galima išaiškinti jos šias viešybas Lietuvoje, kurią ji nuširdžiai peikia.

Šį rudenį Kaune turėjo būti traukiami atsakomybėn nekurie bolševikai, įtarti suokalbyje prieš Lietuvos Valstybę. Prieš pat teismą vyriausią liudininką Aleksą nežinia kieno kulka pasiuntė į geresnį pasaulį, kur jam daugiau nereikės kasdieniniais rūpesčiais vargintis... Ir kas čia atspės, ar Charkovo studentės atsilankymo pas mus tikslas nebuvus byla?.. Ak niekas bereikalo nevažiuoja — dar gi taip toli — ten, kur jam nemielia. Šita panelė gi savo nemeilę Lietuvai net perstorais dergimais pareiškia.

Ir kokią teisę ji turi mūs kraštą taip plūsti?.. Ji čia važinėja liuosa, niekeno nekliudoma, neįtariama ir neskiojama policijos. Josios ugniniai briljantai ant rankų ir brangūs kailiniai, kuriais dėvi, nei mūs traukiniuose, nei kur kitur nebuvo konfiskuoti, — kaip kad Rusijoje su mūs žmonėmis pasielgta. Net už jos burniojimus prieš Lietuvos Valstybę niekas nei nemėgina ją tinkamai pamokinti. Būdama Sovietijos valdininke, ji gerai žino, jog už tokius žodelius valdžios adresu ji būtų tenais pastatyta palei sieną ir sušaudyta. Ir jai pas mus — chamų, tamsūnų provincija!... Rusijoje gi — neišivaizduojami gerumai...

Nebepakęsdama ilgiau to nepateisintino pliauškalo, paklausiau Charkovo studentės:—

— Ko gi tamsta atvažiavai į tą nuskurėlių užkampį, — būtent į Lietuvą, kaip ją teikiesi vadinti, — jei galėjai linkemiausiai praleisti vasarą Kryme?

Zydaitė lyg truputį nustebus dėl tokio užklauso, bet nei maž nesiangščiiodama, ramiai atsako.

— Kodėl? — nu aš turiu dėdę šitoj šaly, — jis mane kvietė pasižiūrėti, kaip jie čia gyvena.

— Tai turbūt, sakau, jis yra nepaprastas dėdė, jei reikėjo nepasigailėti nei didelių išlaidų kelionei, nei vargo, — kaip tamsta skundiesi, vien, kad su juomi pasimačius.

— O, jis labai geras dėdė. Turtingas, išmintingas, gyvena puikiai. Tik jam čia vargas, kaip ir visiems mūsų kiamams, jog jų ateitis nėra užtikrinta. Žmonės jų čionais neapkenčia, valdžia neužtaria, — net savo kalboj iškabų jiems neleidžia laikyti prekybinėse istaigose. Gražų rytą jie gali pasijusti pogromų aukomis. Tokioj baimėj būdami, žinomas dalykas, jie rūpinasi palaikyti ryšius su savo laimingesniais giminaičiais, ypač gyvenančiais Rusijoje.

— Taigi, sakau, — tamstos dėdė Lietuvoje, ir turtingas, ir puikiai gyvena... Pogromų irgi, kaip lig šiol čionais nebuvo, taip niekas nei nesikėsina jų ruošti ateityje. Jei nelietuviškos iškabos yra draudžiama čionais, tai dar nereiškia pogromų priešdienio.

Kiekvienoj valstybėj — aiškinu zydaitei — reikalaujama, kad viešose istaigose iškabos būtų valstybinėje kalboje. Lietuva gi yra nepriklausoma valstybė, o ne kokias nors provincija. Tad josios patvarkymas iškabų kalbai suvienodinti yra visai teisėtas dalykas. Ir dėl tokių iška-

bū pirkliams negali būti jokios skriaudos, — priešingai — vien tik nauda.

Lietuvos kaimiečiai, iš kurių svetimi vertelgos čionais lobsta ir susikrauja didelius turtus, dar geriau jų įmones paremtų, matydami, jog pirkliai neniekina jų kalbos.

Šios šalies žmonės, — sakau — nuo senų senovės su žydais geruoju gyveno. Jie ir žydu prekybą palaikė ir jų vargingus skudurlius lygiai šelpė, kaip ir savuosius elgėtas. Tad skustis jų neapykanta žydams nėra mažiausio pateisinimo. Jūsiškių krautuvės, — patėmijau žydaitei — ir nūnai šventadieniais ar turgu dienomis grūste prisigrūdusios kaimo pirkikų, nors jie dabar turi pakankamai ir savų pardavėjų. Jei labiau susipratę — patriotingesni Lietuvos piliečiai pradeda kiek šnairuoti į savo senus bičiulius žydus, tai anaip tol ne dėl jų antisemitizmo, tik todėl, kad žydai, lyg pasityčiodami iš mūsų valstybės, pradėjo atkakliai įgyvendinti šioje šaly nepakenčiamą rusų kalbą ir bolševizmo idėjas.

Sitaip elgtis svetimšalius tegalėjo padrasinti mūsų valdžios vien perdideis jiems nuolaidumas, bet toli gražu ne kokie nors suvaržymai. Ak, susikūrus Lietuvos valstybei, žydams buvo įsteigta čionais net atskira ministerija — išimtinai rūpintis jų reikalais, ko kitose viešpatybėse nedaroma. Ir tamstos tautiečiai — pabrėžčiau bendrakeleivei — Lietuvoje džiaugiasi didesniu gerbuviu, negu kur kitur, išskiriant gal tik Ameriką. Jau vien tas faktas, jog jie aibiais bėga iš Sovietinės respublikos į šią šalį, aiškiai įrodo mūsų svetingumo jiems politiką. O jei jie bėga iš Rusijos, tai turbūt tenais nėra taip gera, kaip tamsta tvirtini. Gal tik vieni komisarai ir jų šeimos viso ko pertekę, bet kitiems gyventojams, kaip tenka girdėti, — didžiausias vargas toje komunizmo valstybėje.

— Na, šitaip visi buržujai nūnai kalba apie mus, — rusų studentė atkirto. Bet tame nėra nei krislelio tiesos, girdi. Tokius besąmoningus prasimanytus, esą, skleidžia savo tikslams pabėgę iš Rusijos caristai—aristokratai. Ir suprantama: — nemokėdami, labiausia gi, nenorėdami prisitaikinti prie naujo režimo reikalavimų, jie turėjo išsižadėti savo neaprėpiamų dvarų ir ištaigų vietų. Todėl jie ir šmeižia Rusijos respublikos valdžią visam pasauliui. Susispietę užsienių pakampiuose, monarkistiniai išgamos rauda tenais ir skundžiasi buržujų laikraščiuose, būk svetimi gaivalai — daugiausia žydai, užvaldę jų tėvynę, juos persekioja, juos kankina, jiems neduoda nei kur prisiglausti savo gimtinėje ir t.t.

Išlepę niekšai! — kitaip jų negalima pavadinti, — jau įsikarščiavus bolševizmo užtarėja ėmė olbyti rusų buvusius didžponius. Juk revoliucijos pradžioje — ji aiškina, tie visagalingi biurokratizmo šulai turėjo savo rankose ginklus, kariuomenę, laivyną, izda, — žodžiu viską. Jei gu jiems būtų labiau rūpėjęs bendras tėvynės geras, o ne vien jų asmeninės ištaigos apsaugoti, — jie būtų galėję tinkamiausiai įsteigti naują demokratinę valdžią ir jai vadovauti. Tačiau jie to nepadarė. Kaip veik carą pašalinta nuo sosto, visa jo valdininkų armija pakriko lyg avys be skerdžiaus. Būdami užaušę savo privilegijuotos kastos siaurose sienose, jie nesugebėjo įvertinti esamos padėties svarbą ir tikliai pasinaudoti momentu. Vieton kad pasilikę tarpe savo žmonių būtų bendromis jėgomis ikūrę sveiką respubliką ant nudėvėto carizmo griuvėsių, — jie bevelijo išlakstyti į svetimus kraštus ir tenais saldžiai sapnuoti apie grįžimą senosios tvarkos jų apleistoje Rusijoje. Kad jie ją apleido, reikėjo kam nors pasirūpinti sutvarkyti pairusį valdžios aparatą. Jogei rusų liaudis ne-

turėjo savų inteligentų, kurie jai būtų galėję vadovauti, tad prisiėjo mūsų šiam užimti valdininkų vietas. Ir visi žmonės Rusijoje pilnai patenkinti dabartine valdžia, išskyrus vien tuos ištizėlius emigrantus, kurie, po svetimais skvermais pasislėpę, juodina savo gimtinės valdžią ir visą jos tvarką.

* * *

— Apie tuos pabėgėlius nėra kas kalbėti, ir jų nusi-skundimų ar šmeižtų nelabai kas paisy, — sakau. Jie patys savo šalį privedė prie suirutės, patys pirmieji ją apleido. Kurie gi tu caristų pasiliko Rusijoje, tuos bolševikai aprūpino, išsiųsdami į kitą pasaulį. Ir jų dabar nedaugiausia, tad bereikalinga juos minėti sąrišyje su esamąja Rusijos politika.

Taipgi nėra svarbu, kas Rusiją valdo. Kadaise ją valdė totoriai, kodėl nūnai negalėtų valdyti ją žydai? Kai savi riejas, turi kas nors pašalinis juos paimti už sprando. Tai juk sena žmonių giminės taisyklė.

Tačiau, jog Rusijos žmonės komunistinėje respublikoje kenčia nepalyginamai didesni vargą, negu slėgiami žiauriausių savo carų praeityje, — apie tai negalima abejoti. Patys proletarai — darbininkai, ištrūkę iš bolševistinių gerovių, nepajėgia užmiršti savo perskaudžių prityrimų po raudonąja vėliava. Jų nusiskundimai naująją Rusijos valdžią neturi jokio bendro su išlepėlių didikų nepatenkinimais, tad jų negalima praleisti pro ausis.

Stai, kad ir sekantis atsitikimais, kurį girdėjau nuo inteligentiškos moteriškės, mokytojo dukters, dabar Alenos Brusokienės Brooklyne.

Josios pažįstami — vyras su pačia — neseniai buvo išvažiuavę iš to jau Brooklyno Rusijon. Jiedu yra lietuviai

ir prasti darbininkai. Vyras buvo siuvėju Amerikoje; jojo gi žmona, pirm ištekėjimo, tarnaudavo pasiturinčių šeimynų namuose, taipgi ir Brusokuose.

Minėtas siuvėjas ir jo pati, anot Brusokienės, buvo uoliausi komunizmo platintojai Amerikoje. Jiedu netik lankydavosi dažnai komunistų prakalbose Brooklyne ir New Yorke, dalyvaudavę jų visokiuose demonstracijose prieš kapitalistinį pasaulį, rinkdavę aukas savo partijoms propagandai, bet ir pačią Rusiją — Sovietinę Rusiją — nuolatai girdavę ir visiems ją piršdavę už motiną.

Tautiškas klausimas jiems buvo vien tamsybės pėlėsiai. Savo tėvynės, nei tėvų irgi senai jiems nereikėję. Bet kai bolševikai įsiviešpatavo Rusijoje, tie lietuviški komunistėliai greit pasijuto besą Rusijos tikrais vaikais.

Parsidavę savo namelį, visus savo uždarbius išsiėmę iš banko, nutarė Ameriką visam apleisti ir apsigyventi Rusijoje, kurlą jiedu įsivaizdavo tikru žemėje rojumi. Prieš išvažiuodami prisitaisę puikių parėdų, apsisagstę deimantais, moteriškė nusipirkus dar brangią futrą už devynis šimtus dolerių, ir iškeliaavę į savo naująją tėvynę Rusiją. Gimtinei Lietuva jiems tada atrodė, girdi, nepakenčiamo despotizmo ir vergų šalis, tad jie nesirengė tenais nei pasižvalgyti ir senus savo tėvus palankyti. Jiedu tik džiugavo, kad štai neužilgo jau besibroliausia su šviesių—šviesiausiais Sovietinės Rusijos valdovais, taigi ir su Trockiu, kuris pirmiau buvo toks jau vargšas duonpelnis New Yorke, kaip ir jiedu patys. Jogei tas vargšas Trockis nūnai važinėja caro automobiliuose ir, kaip girdėt iš laikraščių, jau kelioliką milijonų dolerių yra susitaupęs Sveicarijos bankuose, nuo kada jis pradėjo tvarkyti Rusiją, — tokios mintys, esa, mūs komunistams neatėjo į galvą. Neužilgo po tos porėlės iškeliaavimo Bru-

sokai susilaukė jų laišką iš Rusijos. Girdi, su kruvinom ašarom ir net dėl Dievo meilės prašo jų pasigailėti ir priimti kokią nors pašalpą, kad galėtų parvažiuoti Lietuvon iš Rusijos. Nespėję koją įkelti Sevietinėn valstybėn ir juos apiplėšę. Moteriškės brangiąją futrą ir deimantus nusavinę pirmiausiai, — dar tebevažiuojant traukiniu į Maskvą. Komisarai, atimdami tuos papuošalus, jai pareiškę, jog proletarų šalyje buržujiškai rėdytis, esa, draudžiama.

Netekę drabužių, brangalų, nei pinigų, mėginę surasti darbo. Tačiau, išbadėjusių, pusnuogių minios vaikščioja be darbo, tad ir jie niekur negavę užsiėmimo ir neturį kuomi duonos nusipirkti.

Dėka gerų žmonių — tik ne savo vienminčių komunistų — pagalbai tie neseniai buvę karšti bolševizmo agentai, laimingai pasiekė Lietuvą, kurią pirmiau jie keikė ir visai niekino.

Ir dabar, — tvirtino Brusokienė — jie nebežina nei kaip atsidėkoti savo geradariams Amerikoje už tą pagalbą. Kada tik į juos parašo, girdi, vis džiaugiasi ir giriasi taip laimingais jaučiasi savo tėvelių pastogėje, tartum išsiliosavę iš baisiausio kalėjimo. Bolševikų karalystės jie daugiau netrokštą nei savo gimtinėje — Lietuvoje, nei Amerikoje, kur dar tikisi kada nors sugrižti.

Jei šito pavyzdžio neužtenka, — pastebėjau neįtikinamai Rusijos studentei — pakartėsiu ir tamstos tautiečių Amerikoje žodžius. Mano pažįstama žydaitė Philadelphijoje, kelį mėnesiai pirmiau, pasigyrė man susilaukus dėdės su visa šeimyna iš Rusijos.

* * *

— Och, kaip baisiai jie visi atredė! — tai negalima nei įsivaizduoti, — susigraudinus mergina man sako. Suliesę,

išgelte, nuplyšę — rodos tikros žvirblių baidyklės paimtos iš kviečių lauko, o ne koki nors gyvieji sutvėrimai. Dėdis — ji sako — nors už mano tėvą jaunesnis, bet atrodo lyg jojo diedukas. O kaip jis ėmė mums pasakoti, girdi, kiek jis iškentėjo Rusijoje paskiausiais metais, tai net man plaukai ant galvos atsistojo, beklausant.

Mano pažįstamosios tas dėdė turėjęs darbo prie laidojimo politinių nusikaltėlių. Kaip veik pasmerktuosius sušaudydavę, jis turėdaves sutampyti lavonus į iškastą jiems duobę, aplieti vandeniu, apiberti žemėmis ir sumindžioti tą tešlą ant numirėlių. Brrr!..... pasiblaurėjus ji net pasipurtė, bepasakodama man apie savo dėdes tą darbą. Tačiau alga jo buvus tokia maža, jog jie visada pusbadžiaudavę ir neturėję iš ko apsirengti. Pats toks nežmoniškas darbas jos dėdei taip nervus suardęs, jog jis bijojęs, kad suvis iš proto neišeitų. Todėl jis ir šaukęsis savo brolio Amerikoje, kad pasirūpintų galimybės išbėgti jam su visa šeimyna iš Rusijos.

Ir jiems dabar pas mus atrodo, kaip danguje, — mano pažįstamosios žydaitės žodžiais betariant. O juk mes, girdi, neturtingai gyvename. — Ai, kad mano tėvai būtų turtingi — ji sako — aš svetimoj krautuvėj netarnaučiau, — pati, esą, gali suprasti.

Panašių ir dar liūdnesnių pavyzdžių galima buvo tūkstančius nuvaizduoti, bet mano bendrakeleivė užsikirtusiai neigė visa, kas tik nėra malonu bolševikams apie save išgirsti. Ir suprantama... Ji yra komisarė, tokie gi skurdo nejaučia Sovietinėje Rusijoje. Kiti tos šalies žmonės jiems tiek terūpi, kiek žydui pusiau pagaišęs arklys: — kadaugiau jis išnaudoti ir kamažiau šerti. Tad ilgiau kalbėti su tokių nuomonių asmeniu būtų vis viena, ką žirniais mėtyti į sieną. Ir mes tuos ginčus nutraukėme.

* . *

Dar atkaklesnę komunizmo gyrūnę sutikau šią vasarą Juodkrantėje, Klaipėdoj — mūsų nelaimei — lietuvių gydytojo pačia, lenkų tautos moteriškę. Ji ir pasididžiudama gyrėsi savo dviejų dukterų gerbaviu Maskvoje, kur jos tarnaujančios komisarijatuose. In Lietuva, girdi, jos ištolo nenorinčios atsilankyti, kad bent su savo tėvais pasimačius. Mat Lietuvą valdą ne žmonės, bet kraugerių bizūnas — sužvėrėję chamai, anot jos žodžių. Profesoriumi Volteriumi su žmona tikliai atrėmus komunistei į tokius besąžinius priekaištus mūs Valdžiai ir paklausus, ko ji negrižta Rusijon pas savo dukteris, jei čia taip bloga esą, — moteriškė ciniškai pareiškė:

— Juk Lietuvoje labiau, negu kur kitur reikalingi žmonės, kurie pasišvenčia kilniausiam uždaviniui. — gelbėti vargšus iš tironų jungo...

Ir ji tikrą tiesą apie save pasakė. Netik pati, bet ir josios vyras, taipgi jų vaikai, Lietuvos gimnazistai, — visi jie uoliausiai ir nenuilstamai darbuojasi pas mus internacionalo tikslams. Nuo tokio įtempto darbo jie tik tuokart pasilsį, kai laisvos Lietuvos valdžia suranda svarbaus reikalo juos pasodinti kalėjiman nors trumpam laikui. Bet kaip veik juos paleidžia, jie dar stropiau ima bruzdėti Lietuvos pradžiai.

Apsaugok Viešpatie mūs šalį nuo tokių neva gelbėtojų, o tikrenybėje — pavojingiausių mūs nevidonų.

Man tik pagailo brangios tėvynės, jog ji, būdama apjuosta, priešų, betykojančių kaveikiau ją praryti, — yra kaip ir priversta užlaikyti draugingus santykius net su žiauriais, pasalingais savo kalmynais bolševikais ir negali nuo jų užsidaryti sienos.

Besidairant pro vagono langus, matyt gražių namų su raudonais stogais apylinkės ūkiuose. Tie triobesiai, regimai, išstatyti jau po karo, vieton išdegintų, sunaikintų lietuvių buveinių. Kai-kur pastebi laukuose atskirą nedidelę triobelę, be jokio medžio šalimais. Tai mūs naujakurių plikos, nykios pirkelės ar neužbaigti tvartai. Jų reginys toli neprilygsta mūs senų daržininkų jaukiems nameliams vidury vyšnių sodelių.

Naujakuriai gavo suskaldytų dvarų žemės po keliolika margų, taipgi medžių trioboms pasistatyti. Bet įsigyventi pinigų nėra. Ir skursta vieni, išdraikyti buvusių ponų laukuose, savo naujose, nuogose pastogėse, nebeišmanydami ko stvertis ir nuo ko pradėti, kad tas dirvos sklypelis galėtų juos išmaitinti. Tokių naujakurių vietų ypač daug buvau mačius šią vasarą netoli Naumiesčio, Sakių apskrityje — Katauciznos dvarlaukiuose. Kur seniau ganėsi išipenėjusių gyvulių bandos, šiandien bereglį idubusiais šonais kiaulastę, pririštą prie išmeigto baslio, šale mažžemio triobikės.

Nelinksmi toki vaizdai mūs gražioj ūkininkų šaly. Ir iš to visa nėra naudos valstybei, nei skurdžiui ragaišiu.

Kas kita Belgijoje, Prancūzijoje ar Sveicarijoje mažžemiai ūkininkai, o kas kita pas mus. Ten yra kasyklos, pabirkai; pramonė verda, kunkuliuoja. Jų darbininkui žemės rėželis vien žaislas, kuomet jis lengvai papildo savo kišenių by kokioj imonėj, pelnydamas algą.

Lietuvos gi kaimiečiui pašalinių įeigų versmės nebeprielnamos, — jų beveik nėra pas mus. Tad jam lieka tenkintis vien savo žemės vaisiais. O kai jų stinga, — negi pilkais grumstais maitinsis?.. Parduoda savo turta

pusvelčiui — dažniausiai kokiam žydeliui ir traukia į miestą su visa šeimyna bedarbių minias dauginti, arba į Braziliją, Argentiną vergauti...

Cia tai ir glūdi visiems Lietuvoje nūnai rūpimas klausimas: — ar gudriai pasielgta, sunaikinant našus dvarų didžlaukiai į bergždžius sieksninius pūdymus, ar ne?

Nuemananti šitame dalyke rimti asmens jau atvirai kalba, būk mūs naujoji Žemės Reforma padarys iš Lietuvos elgėtų šali...

Reikia tikėtis, jog nuo tokio blogo vis dar sugebėsime apsisaugoti.

* * *

Kazlų Rūdoje mūs traukinys sustojo visai valandai. Išlipau ir aš pasižvalgyti bene surasianti savo pažįstamus. Bevaikščiodama stotyje, netyčia susidūriau su senai matytu kaimynu iš Zanavykijos, paskiau apsigyvenusiu Dzūkijoje.

Maloni netikėseną buvo abiem, — bent man taip rodėsi.

Tačiau pirmuosius to pasimatymo išpūdžius veiklai išblaškė paprasti tokiais atsitikimais vienas kito užklausimai: — kur, kokiais reikalais, iš kur važiuoja? Man pasisakius apie savo šios kelionės tikslą, kaimynas neslėpė nei savojo. Jis pasirūšęs pastatyti puikų paminklą savo mirusiam dėdei. Todėl išsirengęs Kaunan pasiteirauti, ar mūsškiečiai paminkladariai neapsiimtų nukalti iš akmens tokį dėdės kapui papuošalą, kokį jis yra sugalvojęs. Jei Lietuvoje negalėtų padirbti tokios statulos, reikėsia, girdi, užsisakyti Vokietijoje, ar Prancūzijoje, ar net parsitraukti iš Amerikos. Tik vargas, jog užsieniuose tok

pirkiniai labai brangiai kainuoja, o pargabenimas ir nepigus.

— Kiek tokie paminklai maž-daug atsieitų Amerikoje? — susirūpinęs jis manęs klausia.

— Ačiu Viešpačiui — sakau — Amerkioje dar neturėjau reikalų nei su laidotojais, nei su paminkladariais, todėl apie tos rūšies gražylas maža nusimanau. Vien tenka girdėti kartais mūs išeivius nusiskundžiant, būk net už kelis šimtus dolerių nepuikiausią paminklą pastatę savo numirusiems genčiams. Iš to galima spręsti juos nepigiais esant.

Kiek lėšuočių panašių išdirbių pargabenimas Lietuvoje ir muitas, apie tai galėtų teisingiausia pasakyti vien atitinkamos įstaigos.

Tačiau esama juk labai gražių paminklų, kurie gal nebrangiau kainuotų, negu akmens statulos, bet nepalyginti būtų patvaresni ir naudingesni, — mėginau jį suraminti. Pavyzdžiui, Amerikos graikai biznieriai steigia savo gimtinėje stipendijas neturtingiems moksleiviams, knygynus, muziejus, ligonines — mirusių giminiių vardais.

Philadelphijoje — neprošali bus prisiminus — tabako pramonininkai broliai Stephano savo aukomis palaiko Graikijoje Raudonaji Kryžių ir žymiai šelpia stipendijų fondus. Tulas Ery Kehaya įsteigė Atenuose kolegiją už šimtą tūkstančių dolerių. Bendrai imant, graikai išeiviai visose šalyse, kur tik jie išgyvena, stengiasi papuošti savo gimtinę kultūros paminklais. Tiems paminklams gausiai aukoja jų organizacijos ir pavieniai turtuoliai. Graikų pirklys Valianos, pralobęs Pietinėje Rusijoje, parūpino Atenuose Viešąjį Knygyną. Vieniškis Sinas įkū

Atenuose Graikų Akademija. Maraslis patiekė lėšų penkioms normalėms (aukštesnėms) mokykloms įkurti įvairiuose Graikijos miestuose.

Vienu žodžiu, graikai išivieiai sudeda milijonus dolerių mokslo reikalams savo tėvynėje. Dėka tokiam naujingam papročiu, graikų kultūra, pramonė bei prekyba plačiai išsivystę. Mokyklose jauni graikai, mokslus eidami, pratinasi prisitaikinti prie įvairiausių gyvenimo sąlygų. Mokslas jiems tai ne lieptas į privilegijuotų dykaduonių eiles, bet vien įrankis, kaip sumaniau nugalėti kliūtis, kurių kiekvieno žmogaus gyvenime netrūksta. Taip išmokslinti graikai nesidrovi paprasčiausius darbus dirbti, ponais netampa, duoną patys sau lengvai užsidirba. Amerikoje jų yra tik penki šimtai tūkstančių — daug mažiau negu mūs tautiečių, — bet jie valdo tenais stambias pramonių šakas: — saldainių, vaisių, tabako, etc. Arti milijono gi lietuvių išiviečių Amerikoje lenktyniuoja vien brangių paminklų statyba kapinynuose saviems nabašninkams ir pragaištinga svaigalų išdirbyste.

Laikas ir mums pradėt rūpintis kultūros paminklais, juoba, kad Lietuva toli gražu nėra taip turtinga šiais atžvilgiais, kaip Graikija ar kitos senesnės valstybės.

Tokių paminklų pavyzdžius galima rasti net ir mūs tautiečių tarpe. Antai šeštokietis kunigas Milukas Amerikoje, savo mirusio tėvelio atminčiai išleido, su velionio paveikslu, knygele „Išpažinties Istorija“, jam paaukodamas. Tūkstančiai lietuvių, kurie tą veikalėli skaito, randa daug daugiau galimybės atsiminti kunigo Miluko mirusį tėvelį, negu kad jojo kapą bepuoštų puikiausias akmuo Rudaminos kapinyne, kame jisai palaidotas.

Virš to, tas veiklusis mūs tautietis Amerikoje, kaip kuriose ligoninėse įtaisė po lovą ligoniams — kokio nors jam brangaus asmens atminčiai. Taipgi savo aukomis jis daugiausia padėjo išeiti mokslą Sveicarijoje pirmutinėms Sv. Kazimiero lietuvaikių vienuolijos narėms — mokytojoms. Tas stipendijas, pašalpas jis teikė kurio nors savųjų vardu vieton paminklo.

Kitas mūs žymus tėvyninkas, daktaras Basanavičius, palaidojęs savo žmoną, pastatė jai ir paminklėlį kapuose. Tačiau netaip jau puošnų, kaip jis norėjo neatgailėtinos pačios atmintį pagerbti ir kaip išteklius jam būtų davęs galimybės. Vieton gi didesnio akmens ant žmonos kapo jis prisiuntė šimtą rublių Amerikon kunigui Milukui, kad padėti apmokėt nors dalį stambių išlaidų draudžiamų Rusijoje lietuvių raštų spaudai.

Daktaras Basanavičius pats daug rašydavo kunigo Miluko leidžiamon „Dirvon“ ir „Dirvon Zinynan“. Tiems spaudiniams reikėjo nemaža lėšų. Dr. Basanavičius tai žinojo ir gerai suprato. Todėl savo žmonos vertesniai paminėjimui jis pašelpė lietuvių spaudą, kad tie laikraščiai ir knygelės, paplitę po mūs žmonių buveines, nuolat kurstyti juose tėvynės meilės ugnį ir žadintų jų tautinę sąvoką.

* * *

Ašių tokiems paminkladariams — aukotojams, rašytojams ir jų raštų leidėjams bei platintojams, šiandien džiaugiamės nepriklausoma Lietuva. Bet ji dar daug ko reikalinga, — ypač kultūros srityje. Didžiojo karo žalinę pėdsakai dar neišdile. Begalės taisytino bei steigino, litų gi visur trūksta. Cia tai galima pasirinkti

puikiausias labdarybės paminklas sulyg savo turto ir mylimo asmens įvertinimo.

— Tiesa, tiesa, kaimynėle, bet kaip surasi giminės ar draugo kapą, jei jis nebus kuomi nors paženklintas, — abejojančiai pertarė mane pažįstamas kaimynas. Žmonės — jis aiškina — kasdien miršta; kapas glaudžia kapą; medžiai aplinkui juos išauga, iškeruoja ar vėtra parlaužia. Nebūk kapinėse paminklų su atatinkamais įrašais, niekas nesuvoks, nei kurioj vietoj jojo tėvai palaidoti.

— Aš anaip tol neneigiu mirusiems paminklus ant jų velėnų, — jam pasiteisinau. Pati būdama Griškabūdyje šią vasarą per Skaplierną — čia prisiminiau — nebegalėjau, atrasti savo tėvų kapo. Klaidžiojau, klaidžiojau per lietu, lyg po tankiausią mišką, — tarpe kryžių-kryželių, — naujų blizgančių ir labai senų, apkerpėjusių, surūdijusių. Daug, daug mačiau tų paminklėlių suklypusių, be rankų, apdaužvtų ir išvirtusių. Kadais gražus drūti aptvarėliai aplinkui tuos kryželius — jau supuvę, sulūžę ir subyrėję guli palaidi ant kapų.

Beklaidžiodama tenais užtikau ir mūs buvusio klebono kunigo Marmos kapą, — dideliu storu akmeniu užvožtą ir aukso raidėmis iškaltą. Dar tik dešimts metų kaip griškabūdiečiai atlydėjo čia savo senelį kleboną... Ai man! Pastarasai karas nepaliko be išgaišinimo žymių net tokį drūtą paminklą. Kraštai apirę, trupa; plyšius vanduo gilina ir žolelę ugdo. Ziūri į tą brangų mirusio papuošalą ir nejučiomis savęs paklausi: — ar ilgai jis teprimins genčiams ir vietos žmonėms jų buvusį dvasinį vadą?..

Pora žingsnių nuo kunigo Marmos ilsisi mano gimdytojai. Jų kapą dabina augalotas, pusiau pasvires beržas. Pamenu tą sukumpusį medelį... Kai tėtę laidojome,

jis buvo tada leinas ir žemas. Po šermenu ant jo prikaldė me blekę su parašu. Paminklą kunigas Justinas su mama nutarė vėliau pastatyti, — kai ir ji tenais atsiguls...

Iškilo karas. Laike karo mirė motina ir į metus po jos — kunigas Justinas. Paskui — pokarinės bėdos... Taip ir liko.

Berželis per suvirš dvidešimtį metų išaugo į didelį medį, sustorėjo ir dar labiau palinko — vis į tą patį šoną — ant mano tėvų kapo. Blekė surūdijo ir vėjas dulkėmis ją išblaškė. Ir jei nebūtų atėjęs į kapines brolis manęs beieškodamas, aš nebūčiau pažinus nei to atmintinio beržo, nei dasiprotėjus, kas po juo ilsisi...

Koktu man buvo, neberadus jokio kryželio ant gimdytojų kapo ir užvis labiausia kaltinau save. Bet, atsigrižus į kunigo Marmos apižusį paminklą, įsitikinau, jog trupanti uola — nors būtų dailiausia — yra permenkas reiškinyš meilės ar dėkingumo saviems numirėliams. Po to apsilankymo kapinėse man labiau parūpo tvirtesnės rūšies atmintynai, negu vien tik šalti akmenys, kad ir paausuoti.

Kunigo Justino atminčiai Amerikoje buvo planuojama įsteigti jo vardu stipendija iškarto Sveicarijoj, paskui prie Lietuvos universiteto. Mano giminietis kun. A. Jusaitis tam reikalui buvo pažadėjęs ir savo „Istoriją Lietuvių Tautos“. Tačiau netrukus atsirado svarbesnių reikalų, karui pasibaigus. Reikėjo skubotai išleisti toji kun. Jusaičio Lietuvos Istorija, išversta anglų kalbon, kad prezidentas Wilson galėtų tikliau spręsti mūsų šalies nepriklausomybės reikalus Versailles'o Taikos Konferencijoje. Tos knygos spauda, išsiuntinėjimas įvairių valstybių diplomatams kainavo keli tūkstančiai dolerių autoriui ir jo draugui kunigui Milukui. Keli šim-

tai atlikusių tos laidos egzempliorių buvo paaukota Lietuvos Universitetui ir nusiųsta Kaunan. Siems reikalams buvo sunaudota lėšos kunigo Pranaičio stipendijos sumanytam fondui. Ir vargiai bau galima buvo atrasti kilnesnis tikslas paminklo aukoms suvartoti, kaip minėtų tėvyninkų šis nuoveikalas. Ateityje gal pasiseks ir stipendija brolio vardu parūpinti. —

* * *

— Stipendijos nūnai lietuviams bereikalingos ir tams-tai nepatarčiau joms pinigų kloti, — paginėijo mano kalmynas. Mokslas, anot jo, pas mus dabar nebrangus; mokyklos visiems lengvai prieinamos ir tų mokyklų jau net perdaug pristeigta. Beveik kiekviename miestelyje turime gimnazija, kaimuose ir netrūksta. Kas tik nor įsigyti mokslo, gali pėkščias nueiti iš savo kaimo artimiausiom gimnazijon ir klausyti dienos ar vakaro pamokų.

Ir kas šiais laikais Lietuvoje nesimokina! — jis stebisi. Maži, jauni, suaugę ir seniai — visi lanko mokyklas, visi šviečiasi pakniubščiais. O ko paskui tie apšvietūnai nusitvers? — Miestuose vietų visiems neišteks. Laukų darbais jie nenorės užsiimti, tad būriais ims bėgti į svetimas šalis ieškoti poniškos duonos. Mūs gi ūkiuose gal tik vieni žydai tada šeimininkaus. Ir kokia ūia Lietuvai ateitis iš tos daugybės mūs inteligentų? —

Geriau tamsta padarysi, — jis mane tikina — jei, vieton stipendijai, savo amerikoniškus dolerius paaukosi reikalingesniam gerui mūsų tėvynėje.

— Pavyzdžiui? — domėdamosi jo užklausiau.

— Ugi nors ir tiltui Rygiškių kaime. — Ak neduok

Dieve toki varga, esą, kai reikia nuvažiuoti Griškabūdini! Daug metų jau kaip senas tiltas supuvo ir vilnys jo rąstus išnešiojo; naujo gi nieks nesirūpina pastatyt. Upei patvinus, jos nepervažiuosi, ir suk ilgiausią alkūnę per Bliuviškių kaimą. Kokia tai ilga baladonė, kokia laiko gaišatis!.. —

— Taip, atsakiau, — bet aš girdėjau Zanavykuose žmones pasakojant, jog vokiečiai, okupuodami Lietuvą, suvežė visą medžiagą tam tiltui ir buvo jau bepradedę jį statyti. Bet, netikėtai gavę įsakymą apleisti mūs kraštą, jų kariškiai, išsikraustydami iš Griškabūdžio apylinkės, grąžumu prašė rygiškiėčių, kad jie pabaigtų tą darbą. — Turite, vyrai, visą medžiagą ir planą — vokiečiai sake, — tik nenasigailėkite triūso. Patiems bus naudingiau ir patogiau, kai nereikės per upę braidžioti, jie įkalbinėjo mūsiškiams

Tačiau nespėjo vokiečiai pasitraukti, ir tilto medžiagos neliko nei šepelio. Viską ūmai išnešiojo nuo Panovio apylinkės gyventojai.

Kalbėdami apie šitą įvykį Rygiškių kaimvnai, pamiršta visas vokiečių padarytas Lietuvoje žalas karo metu ir vien tik gailauja, kad okupacijinė kariuomenė per greit apleidus mūs šalį ir nespėjus jiems tilto pastatyti ant Novos.

Arba, pavyzdžiui, jam papasakojau, Ukmergės apskrityje, Vaitkuškio dvare... Tenykštė dvarininkė, grafo Kosakovskio teta anglė, man apsilankius pas ją su savo drauge Linsenbartiene, — skundėsi mums, jog patvirke berniokai, norėdami pasikurti ugnį laukuose, nuplėšia gontus nuo josios stogų. Cia jau miške, anot jos tvirtinimo, yra visokių žabu, pagalių, tu malkų niekas jiems nedraudžia pasirinkti. Bet dvaro stogas jiems arčiau, tad

nusitaikę, ir laužo gontus, neatsižvelgdami į daromą savininkams žalą.

* * *

Sitokie atsitikimai, kaip su minėtu tiltu ir dvaro stogais, aiškiausiai liudija kultūros stoką mūsų žmonėse. Kai bus daugiau mokyklų ir daugiau tikrų inteligentų mūsų tėvynėje, tuomet bus ir tiltai ir keliai pas mus ištaisyti, kaip Prancūzijoje, Vokietijoje ir kitose apšviestose šalyse. Kol tokios pažangos sulauksime, labdarybės paminklai ant Lietuvos upių būtų bereikalingas darbas.

Tiesa, — kaip tamsta pastebėjai, tariau — mokyklų mūsų turime daugiau, negu kad būdami po rusais jų turėjome. Bet jų dar toli gražu nepakanka visiems norintiems įsigyti mokslo. Ir mokslas su pragyvenimu mieste nėra pigus. Ukininkai dar neišsikapstę iš po karinio suovargio, — ne visi išgali savo vaikus leisti mokslan. Del šių aplinkybių daugelis Lietuvos jaunuolių netenka progos apsišviesti.

Amerikoje, pavyzdžiui, pradinių ir aukštesniųjų mokyklų esama beveik kiekviename bažnytkiemyje ir mažiausiame kaimelyje. O kiek tenais bemoksliai atrastum, nors pradžios mokslas visiems privalomas ir neapmokamas! Tad jei net kiekviename kaime Lietuvoje įsisteigtų po gimnaziją ar amatų mokyklą, nebūtų pervirš.

Be to, mūsų tautoje atsiranda nemaža talentų — dailininkų, technikų, rašytojų ir tt. Šioje srityje mokslo įstaigų Lietuvoje dar nedaug ir tos pačios neaukštame laipsnyje. Daugeliui mūsų jaunų vaikų ir mergaičių prisieina užsieniuose lavintis. Svetur mokytis yra kur kas brangiau, negu savo krašte. Visi talentingi lietuviai, dėliai neturto,

užsienių pasiekti negali. Tad ne vienas, kuris prie geresnių medžiaginių sąlygų galėtų patapti mūsų tautos garsenybe, turi palaidoti savo gabumus kovoje dėl duonos kąsnio. Tokiose dėtosė vien stipendijos ir labdaringų asmenų pašalpos tegalėtų pagelbėti.

Bijoti, kad visiems inteligentams, mokslinčiams pritruks Lietuvoje tinkamų užsiėmimų — nėra pateisinimo. Kai mieste neišteks duonos, atsiras jos kaime. Mokslas rankų darbui nekenkia ir joks darbas, by tik naudingas, žmogaus nežemina.

Romos garsusis Cincinnatus juk buvo kartu ir artoju. Amerikoje kandidatai į Jungtinių Valstybių prezidentus stengiasi bent atvaizdus nusitraukti farmerių darbinuose drabužiuose prie kokio nors žemdirbystės padargo. Juų moters panašiai nusivaizduoja su grėbliu, matiku ar šluota rankose. Tie paveikslai paskui skleidžiami tarpe piliečių, tikslu įrodyti, jog kandidatas ir jo šeimos nariai nėra kokie dykūnai poneliai, bet nevengia ir sunkiausių ūkio darbų, juos supranta ir moka tikliai įvertinti. Todėl toks prezidentas būsiąs tinkamiausias Valstybės šeimininkas.

Nors šitokia taktika vartojama vyriausia tam, kad juo daugiau balsuotojų patraukti savo pusėn, visgi ji savime liudyja, kaip aukštai įkainuojamas Amerikoje ūkiškasis darbas, jog net tos šalies valdovai atranda reikalo puoštis jojo liaurais, kad išigyti žmonių pasitikėjimą. Cincinnatų apšviesti žmonės mini su pagarba. Amerikiečių aukšta kultūra stebisi visas pausaulis, taigi ir Lietuva. Kodėl gi mūsų inteligentai negalėtų savo tėvynėje tais pavyzdžiais praktiškai pasinaudoti?

— Na jau, tamstėle, — pertarė mane kaimynas — kalbėk, sveika, nekalbėjus, bet pas mus negreit dar prigis amerikiečių demokratizmas. Visoj Europoj — jis sako — aristokratizmo svaigas vyrauja — taip monarkistinėse, diktaturinėse, taip respublikinėse valstybėse, neišskiriant nei Lietuvos. Nors tradicijinių aristokratų neturime savo šaly, tačiau mūs inteligentai pasistengia net iki absurdo visas tų didikų ligas įsiskiepyti. Neretas mūs apšvies-tūnų nesugeba nieko naudingo nusitverti, bet ponais būti — visi moka, net ir pradžiamoksliai.

Andai, girdi, užėjau Kaune pas savo giminaitę, kuri šiek tiek mokslo paragavo suaugusiųjų kursuose. Jos vyras tarnauja raštininku kontoroje. Vaikų jiedu neturi nei vieno.

Butas, kuriame toji mano giminaitė su vyru gyvena, angštas, apšiupeš. Liptai vietomis išpuvę, juda, girgžda — bangu, kad nenusiverstum, belipdamas. Bet įnamiai!.. Ką tu žmogus prieš juos! Nežinodamas, kur jie buvo auginti, pamanytum juos išliuliuotus šilkų lopšyje ir sidabro šaukštais košę kabinus iš purcelėno lėkščių. Giminaitė išsipuošus, dekoltuota staisosi, mėgindama užimponuoti savo ponyste ir vispusine daugžinija. Ir ko ji nežino! Ji, nemikčiodama pesmuoja įvairiausius politinius klausimus. Ji nagrinėja valdininkų viešas ir slapčiausias nuodėmes. Ji kaip profesorius kalba apie operas, koncertus, labdarybių vakarėlius, faivoklokus ir sijonų ilgio — tarlant trumpinimo — madas. Žodžiu — ji moka papasakoti apie visas Kauno prašmatnybes. Josios vyras daug kalbėt nemėgsta, tik retkarčiais žmonai patukčioja.

Mums bepolitikuojant,— tesia kaimynas—atėjo ir praėjo vakarienės laikas. Juų gi tarnaitė, išėjusi į vakarines pamokas, nežinia kur sugaišo ir vis dar nesugrįžta. Ir štai toji daugžinanti šeimininkė pasirodo bejėge, apgailėtina moterėle, nemokančia nei arbatos išsivirti. — Lygiai kaip netikras deimantas:— žvilga, jog net aki veria, bet menkos vertės.

Užuot pasisukus virtuvėn, ji ima dejuoti, nekantrauti, jog nēr kas samavara užkaičia, nēr kas bulkelių parneša iš duonkepės, nēr kas stalą uždengia. Ir, oi, kokia nelaimė,— ji skundžiasi — jei tarnaitė negreit pareisianti! Iš bado jau jai ir galva įsiskaudėjus ir ūpo ji netekusi.

Jos žmogelis turbūt ir nelinksmiau jautėsi. Vaikščioja skersai ir išilgai kambario, nervingai ūsus kramtydama ir vis dairosi į virtuvės duris, tai ausi ton pusėn lenkia, bene išgirsias tarnaitės žingsnius ir jos malonią ruošą aplinkui samavara.

Na ar neverti pagailos tokie mūs inteligentai? — rūstauja zanavykas. Pats, girdi, atsimenu gerai, kaip toji mano giminaitė, augdama kaime pas tėvus, mokėdavo netik žmonėms valgi pagaminti ir paduoti, bet ir kiauleles pasišerdavo. Dabar ji visus tuos darbus pamiršo. Užmirš juos greit ir josios tarnaitė, kai, prasilavinus kursuose, ištekės už kokio ponelio. Ji ir tada mokės sklandžiai politikuoti ir poniškai bėdoti, belaukdama savo tarnaitės iš kokios nors mokyklos ar Zitiečių susirinkimo.

Ir ką gi visa tai reiškia?—kaimynas nuomoniauja. Ugi, anot jo, kad lietuviai, iš darbščių kaimiečių, vos tik atsėda ponų suolo, virsta lyg kokiais paliegėliais, tartum be savo rankų ir be kojų. Nebūk pas mus tarnų penėtojų — ir Krakosmetis ponams. Jų moters, kad ir badaudamos, bljo pirštus susitepti į puodus. Vyrai bevelys kęsti nepa-

togumus, negu paimti spata ir molį į rankas ir apsilopyti butą. Pasisamdyti gi amatninkas — nėra iš ko.

Ir įsivaizduokime — jis sako — šitokius ponus berną trinityčiuose prie akėčių ar žagrės Lietuvos laukuose, o jų moteris su šluotom apsišarvojusias, kaip kad Amerikoje, sveika tvirtini, kandidatai į prezidentus elgiašil.. Cha! cha! cha! Vieni juokai, girdi.

* * *

— Atsiprašau kaimyną — tariau jam, bet tame nemačiau juoko. Juk amerikiečiai seniau ir nemokėdavo sau pasigelbėti be vergu, kuriais jie pirkliaudavo it gyvuliais. — Armijas tų vergu jie laikydavo savo ištaigomais ranaikinus negrų vergija, ir Amerikos išlepe kolonistai buvo gyvenimo aplinkybių priversti sudemokratėti. Apmokami samdininkai daugeliui pasirodė perbrangiu komfortu. Po kelioliką ar net kelis ne visi galėjo užlaikyt. Tad prisieidavo savo buvusių vergų kaikuriuos darbus ir patiems nuveikti.

Ilgainiui, darbininkų algoms bebrangstant ir žymiai pabrangus, išmoko ir piniguočiai apsieiti be būtiniausių tarnų. Rankų darbui pasilengvinti amerikona prasiimanė įvairiausių mašinų. Pramonė išaugo, o su ja kartu ir žmonių gerbuvis pakilo. Buvę kitados tarnai pralobo ir susilygino su ponais ar net juos pralenkė savo turtais.

Lietuva irgi nauja valstybė, panašiai kad buvo Amerika kolonistų gaūdynėje. Mes dar tuo atžvilgiu galime pasigirti, jog neturime vergijos. Tačiau mūsų škiei darbininkai gan sparčiai emancipuojasi po karą vienval su plintančia apšvieta. Prasišvietę, jie tarnais pastumdėliais būti nenorės, tai aišku. Prasimokėlių skaičiui beaugant,

retės samdininkų eilės. O juo mažiau jų bus, tuo labiau jie ims brangti. Ir Lietuvoje mažu pamazu išsivystis tokia padėtis, kaip Amerikos Jungtinėse Valstybėse, — jog mūs inteligentai dirbs nevien smegenimis, bet sugėbės ir savo rankas naudingai pavartoti.

— Jau mes tų laikų turbūt nesulauksime, — abejoja kaimynas.

— Mes nesulauksime, tai jaunesni sulauks. Jau ir nūnai — raminu jį — galima atrasti Lietuvoje tokio rytejaus ženklus. Kaune žinau su aukščiausių mokslų cenzais asmenis, kurie patys pietus sau išsiverda ant primušėlių ir patys sau kambarius apsitvarko. Pasak jų, norėdamas apsivesti, turi būtinai pasirūpinti žmonai ir tarnaitę ar net kelias. O čia vos tik vienas išgyveni, neplatavodamas.

Irgi pažįstu nevieną žymių profesionalų išmokelintų moterų, kurios ir savo kulinarinius gabumus praktikon panaudoja ir kitokiais rankų darbeliais užsiima savo šeimos žydinyje. Žinia, augindamos po keletą vaikučių, ir jos be tarnų negali apsleiti, kuomet pas mus dar nėra nei vandentraukio įtaisų, nei namų ruošos elektrikinių mašinų, kaip Amerikoje. Tačiau tokioms moterims tarnaitės yra vien pagelbininkės, o ne liguisto poniškumo atestatai. Ir joms tokie atestatai bereikalingi. Iš jų elgėsi kiekviens mato, jog tai ne „l'improductivite slave" rūšies ponios.

Iš paskesnės kartos žinau vieną medicinos studentą, mokantį savo darbščių tėvų pavyzdžiais naudotis. Jisai, sugrįžęs po atostogų šį rudenį, gyrėsi pasididžiudamas man ir savo draugams, jog visą vasarą jis dirbęs brolio ūkyje lygiai su samdininkais. Net savo pūslėtus delnus rodydavo netikintiems. Ir džiaugėsi vaikiną, užsidirbęs visai žiemai duonos, lašinių ir dar kiek litų.

Tokių demokratinių inteligentų atsiras ir daugiau, tik reikia juos medžiaginiai paremti, kad lengviau galėtų mokslą įsigyti.

— Neginčysiu, jog stipendijos — pašalpos lietuviams gali atnešti nemaža naudos ateityje. Bet, kad priartinus tą palaimintą ateitį, pirmiausia reikėtų mums pasirūpinti geriau pažinti savo tėvų gyvenimas ir iš jo pasimokinti. Ir tautos gimnas mus ragina semti stiprybę iš praeities. O kas gi toji praeitis, jei ne mūs bočiai pirmtakūnai!

Deja, mūs šių laikų šviesuoliai vis labiau tolsta nuo kaimo ir abejingai užmiršta senovę. Jie nežino ir nesupranta, su kokiais neišsaikuojamais vargais mūs tėvai grūmėsi ir kaip jie išauklėjo Lietuvai didvyrius.

Valančius, Daukantas, Baranauskas, Jaunius, Petras Kriaučiūnas, kun. Radušis, Dr. Kudirka, Vaičaitis, Maironis, Jakštas, Vileišis, Jablonskis, Višinskas, Tumas ir daug panašių — juk iš ne kelmo išlūžo ir ne palociai juos mums patiekė.

Tokiais juos išauklėjo neturtingi, begalo darbštus, doriausi tėvai. Obuolys juk toli nuo obelies nekrinta. Atsitaiko, jog kai-kuri vėjas nusviedžia į svetimą šėšėlį. Bet tai nelaimingos išimtys, ir gimdytojai tame negali būt kaltinami.

* . *

Bendrai imant, mūsų šiais senuoliai buvo nemenki karžygiai. Savo sunkaus gyvenimo varguose paskendę, jie sugebėjo nevien mums didvyrius užauginti, bet ir savo tautybę išsaugoti nuo priešų kilpos. Jie save nepaisė, jei matė grėsiantį pavojų lietuvių knygeloms ar veikliam tėvyninkui.

Stai kad ir toks pavyzdys gali paliudyti mūs tėvų kilniausią pasišventimą tautos gerovei.

Tamsta sakais grįžtanti iš kunigo Miluko tėviškės, palankius jojo seną motinėlę. Man neteko su ja asmeniai pasipažinti. Bet aš daug girdėjau apie jos prakilnius darbus ir dažnai gaudavau iš jos per pažįstamus džū kelius įvairiu knygų. Tie spausdiniai, ypač „Dirvos“ ir „Dirvos—Zinyno“, kurių pūdus kunigas Milukas parsiusdavo iš Amerikos savo tėviškėn slaptuoju paštu,— eidavo iš rankų į rankas po visą apylinkę. Žmonės vien stebėdavosi, kaip neatsargaus kunigučio tėvai — Seštokų Milukai neįkliuvo kalėjiman ir išvengė pabaudų. Ak pas juos sandėliai tų knygų slėpdavosi.

Vieną sykį rusų žandarai atsivarė į Milukų namus suareštuotą kunigą, įtariamą lietuvių raštų platinime.

Elžbieta Milukienė, tuomet jau buvo našlė su mažu vaikučių bureliu. Žandarai pareikalauja iš jos arklių su vežimu tam areštantui išgabenti — Dievas žino kur.

Gudri šeimininkė, apsimetus klusnia caro valdžiai, tuojaus pasiuntė berną pakinkyt arklius. Tačiau, kol vaikas vežimą paruošė, ji pasikvietė žandarus seklyčion pasilsėti.

Tiems neatsisakius, Milukų motulė pasirūpino juos gerai pavaišinti. Seną midų, koniaką, vyną, alų pilte pylė į gerkles rusų šnipams, kol jie taip nenusilakė, jog sudribo asloje ir užmigo.

Manydama, jog maskoliai greit neišsipagirtos, toji kilni moterėlė, patylom išvedė suimtajį kunigą ir kužda jam:

— Kagrelčiau, kunigėli, sėsk į vežimą ir nesigailėk arklių, kad prablaivėję neprieteliai nepagautų.

Areštantas išvažiavo Amerikon, ir žandarai jo dau-

gliau nematė. Tačiau kunigo Miluko tėviškėje pasidarė tikra „sūdna diena“.

Prasitrynę akis žandarai taisosi važiuoti — ir pasigenda areštanto. Klacsinėja šeimininkę, bet ji gínasi, nemačius nei kur jis dingęs, nei kada arkliai su vežimu iš kiemo pranykę. Maskoliai jai netiki, keikia, prisimynę grumoja jai kalėjimu, Sibyrą ir katorgos grandžiais, bet ji nepabūgsta ir nieko nepasako. — Turbūt niekam nematant pabėgęs, — ji aiškinasi ir tiek.

Galiaus žandarai iškrėtė Milukų visas triobas, indaujas, pasuoles, išvartė jų šieną ir šiaudus; išgriozdė ir visą Seštokų kaimą. Tačiau imtinio nerado ir nieks nežinojo, kas su juom atsitikę — lyg į vandenį būtų įkritę!

Po šių įvykių rusų policija dar akyliau pradėjo temyti kunigo Miluko tėviškę ir dažniau joje lankytis. Jie žinodavo, jog ten esama draudžiamų spausdinių ir kad iš ten jie laisvai keliauja po žmones. Tačiau, nepaisant šnipų įkirumo ir jų gazdinimų bausmėmis, Milukų motinėlė nepaliovė siunčiamas iš Amerikos sūnaus knygeles rūpestingai globoti ir dalinti jas geriems pažistamiems.

O ir sveikos tėviškėje, girdi, ar mažas kunigo Justino knygų rinkinėlis buvo sukrautas klėtyje? Pati, esa, žinau, jog tenais nevien svetimų autorių veikalai gulėjo, bet ir kontrabandiniai lietuvių raštai slėpėsi. Klek iš to knygynėlio pasinaudodavo atostogų metu apylinkės klierikai, studentai ir aš pats!

Panašias tautinės dvasios gaivinyčias sergėjo daugelis mūsų tėvelių savo samanotose bakūžėse. Ir tokiose bakūžėse jie augino ir auklėjo Lietuvai žymiausius tėvyninkus bei mokslo vyrus.

Sitokių auklėtojų praeitis tegali mus pamokinti, kaip reikėtų darbuotis, kad būtų naudos ir tėvynei ir patys galėtumėm išsimaitinti.

* . *

Amerikos kolonistai ir jų ainiai — kaimynas tęsia — lietuviams ne pavyzdys. Mūs išeiviai suvirš pusamžio i jų alkūnes šiūruojasi, bet nekiek apsitrynė ir nedaug išmoko. Turtų, tiesa, jie įsigijo. Kaikurie, girdėt, net po kelias dešimtis tūkstančių dolerių turi susikrovę bankuose. Tačiau ir tas nuosavybes, pagrižę Lietuvon, jie nesugeba praktiškai vartoti.

Apie jų vaikus gi — nēr kas kalbėti. Iš jų tarpo Lietuva neturi nei mokslinčių, nei net prityrusių pramonininkų. Todėl, jei mūs išeiviai už jūrių nepragudrėjo, nepasisemsime iš ten gudrybių nei mes. Ir Amerika nuo Lietuvos per toli — ne visi gali jos gerbuvio šaltinius pasiekti. Mūs gi tėvai — čia pat. Tik reikia jie arčiau pažinti, kad iš jų pavyzdžių pasimokinus. Tam tikslui geriausia pasitarnautų mūs literatūra.

Naujieji lietuvių rašytojai — skundžiasi kaimynas — visko nūnai prirašo, — ypač eilių, kurių netik minties, bet ir daugelio žodžių negalima suprasti. Futurizmas mirga poezijoje ir prozoj, futurizmas muzikoj, futurizmas paišyboj. Tačiau iš savo šiaudinės pastogės motyvų — kamažiausia.

Tas nelemtas futurizmas turbūt, girdi, ir veisia tokius naujakurius ponus, kaip mano giminietė Kaune.

— Ar čia taip kaltas futurizmas, — pertariau — negalima dar tvirtinti. Veikia bene bus tai naujakurizmo pasekmės su pasiskolintais iš kaimynų bergždžiais idealais. Tačiau vardas nesvarbu.

Bet kaipgi, kaimynas, ipūsi saviems rašytojams motyvus iš kaimo gyvenimo, kuomet tie šviesuoliai vis labiau tolsta nuo kaimo ir nenor jin atsigrižti? — paklausiau jo. Jakštas — patēmijau — kiek tuos naujoviškus rašytojus neakėja savo genijaus plunksna, bet jie vis nepasitaiso ir gana.

— Tik palauk, tamsta, — aš čia tuoj paaiškėsiu — taria zanavykėlis. Ve, ką aš sugalvojau, mudviem besikalbant apie stipendijas ir paminklus:

Ar nebūtų, girdi, naudingiau įsteigus fondus mūs rašytojams, reikalaujant, kad jie atvaizduotų Lietuvos garbingų senuolių praeitį — jau tai savo apysakose, jau tai poemose ar vaidinimo veikalėliuose?

Pasiturinčių rašytojų kol kas mūs tautoj nėra. Visi jie pelno sau duoną pašaliniais užsiėmimais, — kitaip neišgyventų. Fondų pašalpos duotų jiems galimybės atitraukti nuo kitokių darbų ir daugiau laiko pašvęsti savo raštams. Tada jie gal ir geresnių skaitymų žmonėms parūpintų.

— Labai gražus sumanymas — jam pritariau. Ir tamsta puikesnio paminklo savo dėdei nepastatysi, kaip įsteigdamas jo vardu minėtąjį fondą.

Rašytojai, kurie naudosis tomis pašalpomis, be abejonės, pasistengs savo geradėjų neužvilti. Ak jei jie moka svetimom tēmom rašinėti, sugebės įpinti savo kūrybon ir dailiausias gėleles iš tėvų gyvenimo. Iš to fondo bus ne vien dėdei amžinas kultūros paminklas, bet ir pačiam ir mūs didvyrių tėvams; lietuviams gi teisingas kelrodis į šviesesnę ateitį.

— Na jau, kaimynėle, — jis teisinasi, toks fondas įsteigti — tai ne mano išgalei. Čia reikia nemaža pinigų ir viens to nepadarysi.

— By tik bus pradžia, sakau, atsiras ir daugiau tokių labdaryų.

Ne auksas — jam priminiau — Lietuvą paliuosavo iš vergijos pančių, bet mūs darbštus ir ištvermingi kaimiečiai. Savo kruvino prakaito juoda duona maitindamiesi, jie betgi išgalėjo užauginti ir mūs tautos vadus. Vėliau — karo metu, iš visų šonų vargais apnikti, mūs žmonės pajėgė netik išmaitinti savo engėjų — rusų bei vokiečių armijas, bet tuo pat laiku ir Lietuvai nepriklausomybę iškovoti.

Kai-kurie sako, jog tai buvęs stebūklas. Na, tegul sau ir stebūklas. Tačiau Dievas tinginiams nepriberia iš dangaus aruodus. Nebūtų nei lietuviai susilaukę laisvos tėvynės, jei nebūtų mokėję dirbti, pasišvesti kilniausiam tikslui ir gausiai aukoti. Tad, jei tokius didelius darbus Lietuvos žmonės nuveikė, išugdys jie savo skatkeliais ir mūs rašytojams fondus.

Daug čia reikia — aiškinu — tokiai labdarybei sukurti? Tūkstantis, kitas litų, sudėtų kokios mokyklos išdan, pagrįztų jai pamatą. Tos sumos nuošimčiai tiektų pašalpus lėšas jei ne kas metai iš karto, tai kas kelinti metai. Geras šaltinis retai kada išdžiūsta, nes jį papildo vis naujos sriovelės. Ir lietuviai, supratę naudą tėvynei iš labdarybės fondu, nesigailės jiems skirti nors po mažą dalelę savo uždarbių ir vis juos didys, stiprūs, darys galingesniais.

Amerikoje aukėtujų mokyklų, ypač katalikų, stipendijantus daugiausia beturčiai šelpia. Tam tyčia daroma rinkliavos, ruošiama pramogos, lioterijos, vakarienių, kurių pelnas eina į stipendijų fondus.

Lietuvių bažnyčias, mokyklas už Atlanto ir gi ne piniguočiai aprūpina lėšomis, bet mūs duonpelniai darbininkai. Tie patys žmonės po karę sumetė viena diena šimtą trisdešimt tūkstančių dolerių savo tėvynės reikalams.

Apgallėtina vien, jog keli karštagalviai — neva inteligentai, besivaržydami tos mesliavos globėjų titulais, negudriai paleido ją į svetimųjų rankas. Nelaimingas paiko keršto protavimas, — jeigu ne man, tai nei tau — daugybę Amerikos lietuvių turtų jau nunešė vėjais. Vėjams teko ir tas Lietuvių Dienoje mūs žmonių suaukotas kapitalas — beveik pusantro šimto tūkstančių dolerių.

* * *

Amerikos lietuviai užsivylę savo sudėtinių fondų siauraminčiais globėjais, mažumą atšalo nuo tėvynės reikalų, bet jie neatprato nuo duosnumo. Tik vargas, jog tą gerą ypatybę jie kartais panaudoja suvis bereikalingiems tikslams.

Taip mūs tautiečiai Amerikoje, besivaikydami yankių visokias madas, pasisavino ir jų paprotį kelti ką brangiausias šermenis saviems nabašnikams. Užvis labiausia jie stengiasi papuošti karstą puikiausiu žolynų gausybe. Šimtus dolerių jie neigaili palaidoti greit vystančiose gėlėse kartu su numirusio kūnu. Neretai atsitinka, jog prireikia samdyti keli automobiliai, kad nuvežtų visus vainikus ir bukietus į kapines paskui lydimą nabašniką. Nors ir kai kurie kunigai juos draudžia nuo tokio netikslaus išlaidumo, bet nieko negelbsti. Lietuviai mat visur nori parodyti savo „unara“. Ir šioje dėtoje jie bevelys po šermenų kad ir duona bei vandeniū misti, skolas bemokėdami laidotojams ir gėlių pardavėjams, bet madą turi išlaikyti, ar net kitus pralenkti.

Gražus Lietuvos dukrų paprotys sodinti ant kapų rūtas ir panašius krūmokšlius. Taipgi reikia pagirti ir tos Amerikos lietuvaitės, kurios savo brolių kareivėlių atminčiai sodino medžius ir laistė juos kol nesuzaliavo.

Tačiau nuskinti žiedeliai neilgai dabina kapą, ypač vasaros kaltrose ar žiemos šalčiuose. In antrą, trečią dieną jau jie nuvysta, sudžiūsta ar supūva. Tų brangių kveplančių gėlelių vietoje belieka vien aprūdiję dratai, kuriais paramsčiotos jos didingai šermenis puošė ir visų akis žavėjo. Stai ir visa nauda iš to puikaus numirėliams parėdo ir stambių išlaidų..

— Vienu žodžiu, pinigai lyg į žemę įkasti, — kaimynas pritarė, numodamas ranka.

— Būtų dar pusė bėdos, jam atrėmiau. Iš žemės, sakau, jie galima iškasti ir geram tikslui apverstį. Ar tai maža atsitikimu, jog žmonės, bedirbdami žemę, užtikdavo paslėptus turtus! Ir Seštokų apylinkėje girdėjau vieną ūkininką pralobus iš tokio savo radinio. Jis po to prisipirkęs daugiau lauko, įsitaisęs gražias triobas ir aprūpinęs pavyzdinčiai nevien savo vaikus, bet ir anūkus.

Deja, išmestas svetimam pirkliui pinigas už bereikalingą daiktą niekuomet nesugriš į lietuvių rankas.

— Tas teisybė — pavirtino kaimynas. Taigi, ar negalėtum, tamsta, — jis sako — nuvažiavus Amerikon, paaiškinti mūs broliams tenais apie stipendijas moksleiviams, fondus rašytojams ir panašias labdarybes? Apsipažinę, girdi, su tais reikalais ir rimčiau susidomėję, jie gal pradės lenktyniuoti tarpe savęs ir naudingų pašalpų dalinimu, sekdami girtiną graikų išėivių pavyzdį, kaip sveika minėjai.

— Iš amerikiečių negalima daug tikėtis — jam pastebėjau. Jie savo misiją tenais kaip ir užbaigė, Lietuvai atsistojus ant nepriklausomybės pamato. Be to, naujoms ateivių sriovėms iš tėvynės nebeįtekančiųjų tautinio gyvenimo šaltinį, senka pas juos ir lietuvių gaivinančios sultys. Panašiai kaip nuskintos nuo savo stiebelių gėlės ūmai sudžiūsta paliktos ant kapų, taip ir lietuvių tautinė dvasia nyksta svetimoj šaly be tėvynės peno. Senesnieji mūs išeiviai pamaži išmirs, o jų atžalos greit sutirps bendrame nutautinimo katile, nelygu žmogus ipuoles į verdantį plieną, jog nieko Lietuvai iš jų nebeliks.

— Suprantama, jei Amerikos Jungtinės Valstybės nepakeis savo aštrių įstatymų ateiviams, maža vilties, kad mūs tautiečiai ilgai ten išsilaikytų, — patvirtino kaimynas. Todėl juo labiau reikia mums įtemptomis jėgomis kurstyti begėstančias jų tėvynės meilės kibirkštis. Kol išnyks amerikoniškumo ežere, jie gali savo doleriais dar nevieną stebūklą padaryti gimtinėje. Tik tegul, esa, jie skiria tėvynės kultūrai bent pusę tų lėšų, ką išėikvoja savo amerikoniškoms šermenims, tai netrukus ir mes turėsime tokių garbingų mokslo įstaigų bei paminklų, kaip Atenuose.

— Nesiginčiju su tamsta, — atsakiau — jog mūs viengėčiai anapus jūrių prie geros nuotaikos nuveikia milžinų darbus. Šitokią nuomonę gali patvirtinti kad ir Lietuvių Dienos rinkliava, aibis jų supirktų Lietuvos bonų ir įvairių bendrovių akcijų (pajų). Kai jie ūpo igauja ir išsijudina ton ar kiton linkmėn darbuotis, jie tol nepaliauja, kol savo neatsiekia. Panašiais atvejais jiems

nebrangus nei laikas, nei pinigas, nei sava sveikata. Tokį ūpą padėt sukelti juose kilniai darbuotai aš niekuomet neatsisakau. Ir kiek nuo manęs priklausys, pasi-
stengsiu Amerikoje nurodyti mūs tautiečių duosniai ran-
kai minėtų fondų pūdymus.

Tiesa, — aiškinausi — maža turiu atliekamo laiko pašal-
iniais darbais užsiimti, jėgų ir neperdaug. Bet, kaip van-
dens lašeliai ilgai varvėdami ant akmens pragrauzia jamo
skylę, gal ir mano menkos spėkos teigiamai atsilieps į mūs
tautiečių pakilias širdis.

— Ačiu, tamstyte, ačiu už pasižadėjimą! — nudžiugęs
dėkoja man zanavykas. Kai man, girdi, patarei vienam
pradėti rašytojams fondą, aš net vilties netekau tą su-
manymą kada nors įvyksiant. Dabar jau neabejoju. —
Esu įsitikinęs, jog, tamstai su savo draugais paskatinus
mūs brolius, sesutes į darbą fondus ruošti, jie vien savo
ūpą padės mums juos įsteigti ir pripildys tų fondų šal-
tinius.

— Duok Dieve, kad tamstos šie žodžiai ir mūs lūkestis
greit išikūnytų, — jam palinkėjau.

— Inskānys, kaimynėle, tik sveika pasistengk Ameri-
koje tą reikalą maloniausiomis varsomis nupiešti mūs iš-
eiviams, ir jie negalės nuo jo užsigrižti.

— Na, gerai, tamsta, — apsiimu visa padaryti, ko iš ma-
nės reikalauji. Tik jūs turite čia pasirūpinti, kad sudėti
žmonių pinigai tiems fondams paskui nenugramzdėtų į
plynes, panašiai kaip atsitiko su kitais amerikiečių fon-
dais bendroms pašalpoms.....

* * *

Bet jau bene laikas skirtis? — jam priminiau, — ro-
dos, sakau, mūs traukinys tuoj pradės judėti. —

— Argi galėjo valanda praeiti, mums čia besikalbant? — jis nenor tikėti, žiūrėdamas į savo laikrodėlį.

— Ei, jau net daugiau kaip valanda, — patėmijau, — tik nežinia kodėl taip ilgai mus užtrukdė Kazlų Rūdoje.

— Vajei! — tai greit laikas prabėgo. O aš norėjau dar apie šį bei tą su tamsta pasikalbėti, — jis sako.

— Tik pasigailėk manęs, kaimyne — tariu jam. Dvi naktis beveik akių nesumerkiau; užvakar, beviešėdama Seštokuose, kiaurą dieną mitingavau su savo viešnagės šeiminkais ir jų kaimynais amerikiečiais. Paskui su Dzūkijos studentais šio gelžkelio patogumus nagrinėjome. Traukinyje su žingeidžiu majoru kone pusę Lietuvos apipolitikavome. Nespėjau pabaigti su juo kalbėjus, tuoj išivėliau į karštus ginčus su bolševikų studentėmis. Po jų dar neatsikvėpus, suėjau tamstą, ir tuč tuojaus man pavedei Rygiškių tilto statybą ir mūs literatams pašalpas išrūpinti Amerikoje. Tokių sunkių darbų negalėdama ap-rėpti, žinia, turėjau ir su tamsta ilgą valandą derėtis, kol sveiką nepisikalbinau talkon. Vien gramofonai gali taip ilgai be pasilsio tarškėti. Aš gi ne mašina. Net jau gerklė man, sakau, išdžiūvo, betardant laisvos Lietuvos vargus bei laimes ir mūs bočių karžigystes.

Stoties valgyklos gi didįjį virdulį senai jau keleiviai ištuštino — nēr kuo nei gomurys pavilgyti.

— Atleisk, kaimynėle, jei perdaug įkirėjau ir privargi-nau. Tiek metų nesimate, tai, suėjus, kalboms galo neberandi žmogus, — jis pasiteisino.

— Ką gi čia atleisi, kad nėra kaltės? — pasijuokiau. Tu-riu tamstai vien padėkoti už pluoštą įdomių žinių, ku-riomis gal prisieis kada nors pasinaudoti. Jau vien iš tų naujienų, kurių prisiklausiau Seštokuose, dvi naktis ir pusantrios dienos tenais beviešėdama, būtų galima stam-

bios knygos parašyti. Gi mudviejų čionais zanavykiškas pašnekėsysis dar plačiau mano žinijos akiratį atskleidė.

— Na jau, sveika, pradėdi iš manęs juoktis, — jis ginasi. Aš nieko naujo tamstai nepapasakojau — vis tai senai žinomi dalykai.

— Taip, — sakau — bet ne visi juos atsimena. Ir tamsta, pajudinęs tuos pamirštus klausimus, daug naujų minčių mano omeny sukėlei.

— Jei ištikrųjų kaimynėlė taip manai, tai didelis man komplimentas, — jis nudžiugęs atrėmė. Tik sveikutė, nepamiršk, ką prižadėjai padaryt stipendijų reikale, sugrižus Amerikon.

— Na kas čia galėtų pamiršti — atsakiau — po tiek galvojamų, svarstymų!

Bet tamsta įsidėk ir mano žodžius — jį perspėjau. Jei stipendijų šaltinius pavesite privatiems komitetams, o ne valdžios globon ir ne prie valstybinių mokyklų įkursite, — tai iš anksto pareiškiu, jog mano misija čionais bereikalinga.

— Tamstėle, — jis tvirtina — mes pasimokinę dar nesena is prityrimais, be abejonės, pasistengsime ateityje būti atsargeniais. By tik atplauks iš Amerikos doleriai į mūs fondus, o lietuvių valstybinės įstaigos sugebės tą turta apsaugoti ir tinkamai vartoti. Todėl, sveika, neprivalai baugintis jokia atsakomybe dėl tų sudėtinių lėšų ir linkiu ramiausios kelionės, — jis nutraukė savo kalbą, garvežiui pradėjus judėti.

* * *

Palikus tą uolųjį kultūrnešį, traukinyje net lengviau atsidasau. Jaučiausi taip privargus, jog vien saldas pasilsys [besivaideno, tarsi mirażas ištroškusiam

keleivini dykumose. Ir džiaugiausi neradus naujų pažįstamų savo kupe. Vien rusiškai besiergeliavo čia kelios žydaitės ir jauni jų tautiečiai, užėmę visas kupe sėdynes. Išskyrus Charkovo komisaraite, visi jie buvo Lietuvos universiteto studentai, kiek atspėjau iš jų bendros erzaties. Vieną jų tyčia pakalbinau lietuviškai, bet jis nesuprato, ir jo draugai bei draugės nepaaiškino jam mano žodžių. Numaniau nei veina jų nemokėjus lietuvių kalbos ar gal tik apsimetusius nemokančiais, kaip didžiama Moizės sekėjų nūnai elgiasi pas mus. Ir kam jiems lietuvių kalba?— nustebę atsakys, traukdami pečiais. Jų jų vertelginiais protavimais, o gal dar labiau geidavimais — Lietuva, anksčiau-vėliau, turėsianti Rusijai grįžti. Tad jie nematą reikale kvaršintis prasimokymu lietuvių kalbos.

Panašiais įsitikinimais, turbūt, vedini, jie mėgino iškovoti rusų kalbai pirmenybę ir mūs valstybiniame universitete. Lietuviam studentam prisiėjo ir savo kumščias darban paleisti, kad gimtosios tėvų kalbos teises apgyvus. Žinia, po tų stumdynių žydeliai šūktelėjo visam pasauliui, būk lietuviai jiems pogromą iškėlę. Bet tai jų paprasta taktika: — patys muša ir patys rėkia.

Neįdomi tokių gaivalų draugija. Ir aš nejaučiau mažiausios pagundos išivelti į jų rusofilines kalbas.

Netrukus — raminausi — užbaigsiu išmargintą įvairiais prietikiiais ilgą savo kelionę iš Seštokų Kaunan ir pasiliuosuosiu iš nemalonaus svetimų jaunuolių ratelio.

* . *

Jau ir saulutė baigė sparčią dienos darbuotę ir vien tik aukščiausias medžių viršūnes dar tebeauksavo raus.

vais savo spinduliais. Ištyse šešėliai jau ko ne visas pro-
švaistas aptiesė palšu vakaro nuometu.

Varnos būriais telkėsi nakvynėn. Kartais aibis jų nu-
gula dirvas, ar sutupia ilgiausiu ruožu ant patogesnio
grabkrančio. Pajutę mažiausią pavojų, staiga vėl pakyla
viršun, it juodas debesys, ir išsisklaido visais kraštais, kol
išnaujo nesusimeta bekvarksėdamos atvangesnėj vietoj.

Piemenėliai, įskurdę nuo ryto belakstydami po šla-
pias ganevas, varė palengva kaimines arčiau namų. Jų
nuogos iki kelių blauzdos paraudę, suskirde nuo šalto
rudens vėjo; drabužis lopusas ir tas pats suplyšęs; vei-
dai pamėlynavę. Tačiau jie vikriai gainioja su šunimis
neklusnius gyvulius ir vargo, regis, nejaučia.

„Kas gal apsakyti, kaip linkema ganyti!“

Ir kas atspėe, ar iš tų skursnelių tarpo neiškils būsi-
mi Lietuvos galiūnai?..

Vyskupas Baranauskas dar savo konsekracijos pie-
tuose— girdėjau nuo kunigo Justino — prisiminęs laimin-
gą „savo kūdikyste, kuomet vytiniu bepliauškydamas
Anykėšių pašiliais, ganydavęs tėvų gyvulius. Tas jo
vytinis ir nemažą reikšmę turėjęs. Jis buvęs mikliausias
visoje apylinkėj ir kaimynų piemens to ginklo jam pavy-
dėdave, — juokaudamas dainius gyrėsi savo svečiams
mokslavyriams.

Nepamiršo jis tose iškilmėse tinkamai pagerbti ir sa-
vo „tėvelių, kurie ji dar mažą įpratinę sunkiai dirbti ir
kantriai nugalėti kliūtis. Tais atsiminimais Baranauskas,
tartum, norėjo pabrėžti bičiuliams, jog kaip jis mokėjęs
vartoti savo lankstųjį vytinį, neblogiau valdysias ir vys-
kupo lazda.

Atsivėlkindamas mūs klase rusas mokytojas Peretz,
Petrapilio universiteto docentas (mexikiečių ainis) išidė-
mėtinai pareiškė mums tokį linkėjimą:

— Ne protekcijos, ne lobiai ir ne aukštosios pažintys patieks jums gyvenime geroves ar prives prie liaurų, — tik mokslas, darbas ir kantrybė.

Panašias nuomones lietuviai semdavo iš savo beturčių tėvų lūpų ir gyvų pavyzdžių nuo žilos senovės. Ir tokių pamokų įtaka nulydėjo ir Baranausko ir kitų mūsų tėvynainių žingsnius iš sąmanotos pastogės nuo piemenelio amato į garbingiausias viršūnes.

Teisingai zanavykas porino reikalu paminklų mūsų senuoliams. Daug skaitlingesnės tautos, — kaip baltgudžiai, pavyzdžiui, — nepajėgė nusikratyti svetimo jungo. Lietuva gi mažutė, kaimynų pajuokta kaip klumpių šalis dėl jos tautinių nusistatymų, o dar labiau — dėl savo norų įsikurti nepriklausomą valstybę. Šiandien ir atkakliausi Lietuvos priešai yra priversti gerbti jos sienų neliečiamybę.

Ir kas juos privertė mūsų valstybės teises pagerbti?.. Ak ne Lietuvos turtuoliai dvarininkai, pinigingi vertelgos ir tolygus jų sėbrai. Tie visi ponai pašlijo į lenkų, rusų ir vokiečių pusę.

Pilsudskis, pamenu, Tveriuje apicieraudamas rusų kariuomenėje, mėgdavo prie savo pavardės prisikergti titulą „vilniškis lietuvis“, — ypač suėjęs savo tautietį. Jis iki ausų parausdavo, nudžiugęs, kuomet jį net Varšavos lenkai komplimentuodavo puikiu lietuviu.

Ei kur jis nūnai ir panašūs bičiuoliai?

Kaip išgamos, apleidę gimtinę sunkiausioj jos kovoj dėl savo gyvybės, išpiršo vadais lenkų legijonams ir putodami stengiasi ją pasmaugti. Jei mūsų žmonės — klumpiai - artojai nebūtų tinkamai priruošę savo vaikus kovon su tėvynės nevidonais, šiandien ir pas mus gal šeiminkautų svetimi atėjūnai, kaip sovietinėj Rusijoje.

Taip, mūs kaimiečiai galingi ir jie moka įvertinti savo galę.

Ukmergėj besilankydama, užklausiau beariantį lauke sodietį, ar daug žalos bolševikai jiems pridirbę, apgule kraštą per devynis mėnesius.

— Ka tie driskiai, liegnos pridirbs!— kaip ir pasižeidęs jis atsakė. Nuplyšę, kas su vienu batu, kas visai be apavo, vezdais apsiginklave, išbadėję kaip šmėklos — ar tokiems su maumis galinėtis? — ukmergietis pašiepė rusus, didžiūdamosi lietuviu tradicijiniu karingumu. Jie, girdi, tik sodų medžius aplaužė, beraškydami dar neapnokusius vaisius ir agurkus nurovė daržuose. Tų vaišių jems nei nedraudėme. Teatsivalgo ir einie savais keliais, — mes juokėmės. Kariaut čia ilgai jie nepajėgs.

Ir tokie mūs klumpiai iškovojo Lietuvos nepriklausomybę ir tie jau klumpiai — sodiečiai sugebės išsaugoti ją nuo priešų mirtino smūgio.

* * *

Ta pati istorija pasikartojo ir Klaipėdos susigražinime.

Ne miestų lepūnai — vertelgos ėjo ar siuntė save vaikus aimaningon kovon su įsigalėjusiais prancūzų militaristais. Pati gyvenau tuomet Kaune, besisukiodama įvairių politikierių, biznierių užuolankose, bet nežinojau net, jog Klaipėdoje šėlo tada kruvinai mūšiai. Tik kai parvežė iš ten viena diena bene aštuonis lavonus nukautų jaunuolių, visų akys atsidarė į Klaipėdos nuotikius.

Ir tie narsūs karžygiai buvo lietuvių kaimiečių sūnus — jauni kariškiai, studentai, gimnazistai ir žemdirbiai vaikinai — visi savanoriai. Daugelis jų nespėjo apsigydyti žaizdas po Didžiojo karo ir po įnirtusių kautynių dėl

tėvynės laisvės. Tačiau jie nepabūgo naujų savo gyvybei pavojų, kai pribrendo valanda nusikratyti svetimų globą.

Ne viena Lietuvos motina, dar teberaudodama savo žuvusių kareivėlių kaktik pražūsiame kare, išlaimino su ašaromis, bet tvirta širdžia ir paskutini sūnų abejotinan žygin — paliuosuoti Klaipėdos viegenčius iš skriaudikų valdžios.

Tikslą atsiekę mūs narsūs karūžiai sugrižo laimingi namolei — kurie sveiki, kurie raiši, kurie vos tegyvi.

Tačiau nemaža tų jaunų tėvyninkų iš pergalės lauko nukeliavo tiesiai į kapus, pasipuošę tautos dėkingumo nevystančiais vainikais.

Vėl nauji ašarų šaltiniai atsivėrė letuvių nameliuose. Aštrus kalavijai skaudžiai širdis sukruvino. Bet visi džiaugias, krykštauja, jog stiprus tėvynės priešas nugalėtas.

Lietuva tikrai didvyrių žemė!

Džiaugės Didžiosios Lietuvos kaimai, miesteliai dėl to laimėjimo, bet dar labiau linksmos Klaipėdos „laukininkai“, kurių tautinį jausmą nei šimtmečiais nepajėgė užslopinti drūtas vokietys.

* * *

Klaipėdos lietuviai nebežinojo, nei kaip atsidėkoti savo išgelbėtojams už paliuosavimą jų iš ilgos, sunkios vergijos.

Susitinka mūs karininką ir žiuri į jį su pagarba, besilenkdami lyg prieš dievaitį. Kitas tuoj užveda kalbą, išgirdamas mūs vyrų narsą ir jų didį pasiaukojimą tautos bendram labui.

O jau kai tie broliai lietuvninkai pasigaudavo mūs tėvynės gynėją kokioj užėjoj — dažniausia Lietuvių Viešbutyje, tai sunku jam būdavo pabėgti nuo jų meilingų vaišių.

Net ir maži vaikai stengdavos, kaip bemokėdami, parodyt Lietuvos kariškiams savotinį prielankumą.

Pavasaryje, po Klaipėdos atvadavimo, važiuoju su jaunu giminniečiu leitenantu į Girulius (Forsterei), iš kur mūs savanorių kariuomenė išbugdė prancūzų lizdą.

Priešais mus atsivaro ožkutę maža mergytė kokių aštuonių metų, bestypdiodama basom kojėlėm spygliuotu pušynu. Prisiartinus prie mūs vežimo, ji drasiai sustojo, rimtai pažiūrėjo savo mėlynom akutėm į karininko uniformą ir nušvitusiu veideliu jam šūktelėjo gryna lietuvių kalba su klaipėdiečių minkšta priegaida:

— Labas, ponai!

— Labas, labas, mergytel — eikšian, pavėžisiu — leitenantas ją kalbina.

— Ačiu, ponaiti, aš turiu ganyt ožkutę, — ji truputi nusiminus atsako, žiūrėdama į viliojantį mūs fajetoną.

Palikę piemenėlę su josios ožkute, mudu stebėjovos, kaip toks mažas kaimiečių kūdikis gali atskirti savo tautietį kariškį nuo vokiečių saldoto ir tikliai jį pagerbti gimtąja kalba!

Tokių sąmoningų, mandagių vaikų nesutikau savo tautiečiuose Amerikoje. Ir šiuo atžvilgiu, deja, prisieina sutikti su mano kaimyno zanavykėlio nuomone, — jog Amerika lietuviams menkas pavyzdis...

Kitu atveju irgi turėjau progos pasigėrėti mūs kaime augusių kariškių igimta pagarba saviems vyresniesiems.

Sekmačdienio rytą, Klaipėdoje, pasipylė iš bažnyčios septinto pėstininkų pulko kariai, rikluojasi eisenon.

Sventoriuje juos lydi maloniom akim senas karo kapelionas klaipėdietis. Kaip veik jį pastebėjo pulko jauni vadai, tuojaus užkamandavo savo būrius išreikšti jam karišką pasveikinimą.

Ir staiga, saliotuodami, visi vienu balsu griausmingai sušuko jam tris syk: Valiol.. Valiol.. Valiol..

Sutvarkę drausmingon žygiuotėn savo pulko dalis, karininkai apspito seną kapelioną, linksmi besveikindami, klegėdami, lyg vaikai apie mylimą dėdę.

Mano palydovas buvo ir to jau pulko narys, tik Kau-no skyriaus štabe tarnaujās. Klaipėdėn jis tuomet atvyko su manim tikslu parodyti to krašto istorines vietas ir paskiausių kovų žymesnius pėdsakus. Jis ir, mandagiai paprašęs mane palaukti, nusiskubino į linksmą karininkų būrelį palinkėt bent labai rytą žilagalviui kapelionui.

Kur seneliams, vyriausybei pagarba auklėjama ir susiklausymas vyrauja, ten ir drūčiausias priešo kardas sutrupės, kaip į uolą pataikęs.

* * *

Epilogas.

„Duok Džie“, anot šeštokiečių kalbos, — kad tokia pagarba ir tokiu bendru susiklausymu atgautume ir savo senąjį Vilnių ir savo nepriklausomybę amžiais išlaikytume.

LAISKAI REDAKCIJAI.

Lietuvos Respublika Kaunas gruodžio 28 d. 1927.
Užsienių Reikalų Ministerija
Republique de Lithuanie
Ministere des Affaires Etrangères
No. 23 292

Rev. A. Milukas,
Publisher Lithuanian Weekly, Zvaigžde
New York.

Gerbiamasai

Laike mūsų bylos su lenkais Genevoje Amerikos Lietuviai gyvai atsiliepė į ją, siūsdami kaip mūsų Delegacijos pirmininkui, Prof. Voldemarui, taip Tautų Sąjungai telegramas su savo nusistatymais ir pageidavimais.

Visais atžvilgiais tai malonus ir teigiamas apreiškimas, nes tik sujungtomis spėkomis, kaip teisingai ir Tamsta savo telegramoje patėmijote, galėsime sunkias kliūtis pergalėti, savo teises apginti ir pergalės Vilniaus klausimu atsiesti.

Tik ytin didelė daugybė darbų Ministeriui Pirmininkui sugrįžus iš Genevos, ypač metų gale neleidžiam asmeniniai atsakyti į Tamstos siūstą Genevon telegramą. Jo prašomas siunčiu Tamstai nuoširdų ačiu jo vardu už Jūsų malonų ir imponuojantį pasveikinimą.

Prie šios progos prašau priimti ir mano asmeninius geriausius linkėjimus.

B. K. Balutis
Generalis Sekretorius.

Kaunas, 28 — III — 4.

Didžiai Gerbiamoji „ZVAIGZDES“

Redakcija,

Komitetas Amerikos lietuviams priimti šiais metais ruošiamose 10-metinių Lietuvos Nepriklausomybės sukaktuvių iškilmėse nuoširdžiai prašo prisiųsti šių metų Tamstų išleistus kalendorius almanachus, arba kitas informacinio turinio brošiūras knygas. Jos komitetui bus naudingos, kaip medžiaga susipažinti su Amerikos lietuviais ir jų veikėjais. Turėdamas vilties, kad Tamstos neatsisakysite šio prašymo patenkinti, reiškiu tikros pagarbos žodį.

Sekretorius J. Karosas

Adresas: J. Karosas, Kaunas, Lithuania.

Užsienių Reikalų Ministerija.

„ELTA“.

REDAKCIJAI PRISIUSTOS KNYGOS.

Religija ir Kultūra N. R 11. Zmogaus Siela. Ar ji dvasia ar ji nemirs? Parašė Pr. A. Dambrauskas. Sv. Kazimiero Dr-jos pirmininkas. Sv. Kazimiero Dr-jos leidinys N. 443. Kaunas. „Sviesos“ spaustuvė 1928 m.

Religija ir Kultūra N. 12. Kalėdų Dovanėlė. Parašė K. V. Sv. Kazimiero Dr-jos leidinys. Kaunas „Sviesos“ spaustuvė 1927 m.

Religija ir Kultūra N. 10. Ar reikalingas Bažnyčios atskyrimas nuo valstybės. Parašė K. V. Sv. Kazimiero Dr-jos leidinys N. 440. Kaunas „Sviesos“ spaustuvė 1927 m.

Sv. Kazimiero Draugijos leidinys. Ištisų Metų Šventųjų Gyvenimai. Antras papildytas leidinys. II Dalis. Kaunas. 1927 m.

Sv. Kazimiero Dr-jos leidinys C. Dikensas. Oliveras Tvistas. Sutrumpintas mokinių vertimas. Redagavo mokytojas J. Kutra. Kaunas 1928.

Sv. Kazimiero Draugijos leidinys. N. 439. Gudrūn. Pagal vokišką Jurgis Zydrunas. Kaunas 1927.

Sv. Kazimiero Dr-jos leidinys. Sesutės Rūtelės. Patarimai ir pamokymai mūsų mergaitėms. Kaunas 1927.

NAUJOS KNYGOS.
(Pranaičių Julės išleistos.)

Viešnage Seštokuose Pranaičių Julės	1.50
Vyskupo Valančiaus Darbai	50
Daktaras Petras Matulaitis. Kun. A. Miluko paskaita	25
Petras Kriaučiūnas	10
Kun. Kazimieras Jaunius	10
Kun. Silvestras Gimžauskas. Kun. A. Miluko paskaita.	10
Apie kun. Adomą Grinevičių	10
Kun. Martynas Sederevičius ir Jo padėjėjai A. Milukas & Co. leidinys	50

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVĖSE

(Atspauda iš "Žvaigždės")

Štai tu, anot "Tėvynės" ir "Draugo" istorinių knygų Pirmosios Dalies įtalpa:

1) "Aušros" įkurėjas apie vysk. A. Baranauską. To paties — 2) "Aušros" genezis. 3) Aušrininkai rašytojai, pasak šliupą ir Totoraitį. 4) Turčiniškio eilės "Aušrininkams". 5) (J. Pranaiciūtė Apie prof. Volterį. 6) Prof. Volteris "Aušros" 40 metų sukaktuvių paminėjimui. 7) Pirmojo "Aušros" numerio ir kitų žymesnių — viso 40 puslapių fotografijos. 8) "Musų Karionių Metų" skyriuje laiškai: Dr. J. Basanavičiaus, Dr. J. Gaidžio ir S. Kušelevskio ir Dr. V. Kudirkos. Vieno Dr. Basanavičiaus laiško fotografiška fascimile (4 puslapiai). Paveikslai I-je dalyje: Namai, kur S. Daukantas gimė, Dr. Basanavičiaus namai Bulgarijoje. Dr. Basanavičius—1893 m. Vysk. A. Baranauskas, Broliai Juškevičiai: kun. Antanas ir prof. Jonas; A. J. Višteliauskas, Dr. J. Šliupas, Jurgis Mikšas, Martynas Jankus; Jubilėjinis Aušrininkų paveikslas: inž. Petras Vileišis, P. Matulionis, Dr. J. Bulota, V. Palukaitis, prel. K. Prapuolenis, J. Jablonskis, Dr. J. Basanavičius, A. Jakštas, Al. Fromas-Gužutis, kun. J. Lideikis-Mažutis, K. Sakalauskas-Vanagaitis, J. Mačys-Kėkštas, Pr. Vaičaitis, prof. K. Jaunis, Petras Kriaučiūnas, Peterburgo lietuvių grupėje, kun. S. Gimžauskas, prof. S. Volteris, M. Davaina Silvestravičius-Wewersys-Žaltys, prel. J. Maciulevičius-Maironis, Dr. P. Pietaris, Dr. J. Šliupas, Gerutis-kun. Balvočius, J. Adomaitis-Šernas, Dr. V. Kudirka, Vaižgantas-Tumas, Kmitas-kun. K. Urbanavičius, kun. A. Jusaitis ir Saulės kursų įkurėjas — prel. A. Olšauskas.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

A. MILUKAS & CO.,

3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVESE

Antrosios Dalies Įtampa

1) "Aušros" Paminėjimai — Jono Kriaučiūno; 2) XIX Amžiaus Pabaigos Musų Dainiai — L. Šimučio, "Garsas" redakt.; 3) Ginamosios Literatūros Platintojai (su paveikslais: Vysk. M. Valančiaus, Jurgio Bieliako ir Kun. Miluko, P. Mikolainio, J. Kriaučiūno, Dr. P. Matulaičio, Dr. Bagdanavičiaus, Kun. Bulvičiaus, And. Dubinsko, Kunigų: M. Miežinio, A. Vienužio, V. Juzumavičiaus, Kl. Kozmiano, P. Šilinskio, J. Katėlos, J. Žebrio, V. Dargio, A. Staniukyno, J. Naujoko, A. Civinsko, M. Gustaičio, Duobos, J. Totoraičio, A. Jusaičio, M. Sedvydžio, (Vyskupo) Jurg. Matulaičio, J. Davidavičiaus; toliaus agr. Totoraičio, J. Česnos, J. Kačergio, Pr. ir A. Matulaičių, A. Daniliausko, S. Kušelevskio, P. Mikalausko); 4) "Aušra" ir Musų Prieteliai Svetur — J. O. Širvydo, "Vienybė" redaktoriaus (su paveikslais: J. O. Širvydo, J. J. Kraševskio, K. Skirmuntaitės, L. Kondratavičiaus ir T. Norbuto); 5) Tautos Atbudimas — Kun. A. Miluko; 6) Spaudos Platinimas Dzūkijoje — S. E. Vitalčio, "Tėvynė" redaktoriaus; 7) Vysk. Valančiaus Intaka — Kun. N. J. Petkaus; 8) P. Mikolainio Pritrykimai; 9) "Aušros" Intaka (anot Vaidžanto); 10) Amerikos Lietuvių Leidėjai — J. Pranaičiūtės, "Žvaizdės" redaktorės (su paveikslais: J. Pranaičiūtės, J. Paukščio, A. Olševskio ir kunigų: A. Miluko ir V. Varnagirio); 11) "Aušros" Pasirodymo Priežastys — Dr. Šliupo; 12) Jurgis Bielinis (Bieliakas); 13) Ex-Prezidentas A. Smetona apie Malronį; 14) Vilkutaitis, "Amerikos Pirtyje" autorius apie Aušrą"; 15) Malronio Žodžiai Prie Basavičiaus Paminklo; 16) Baigiant Darbą.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.